

YÖN

HAFTALIK GAZETE

TÜRK DIŞ
POLİTİKASI

NASIL OLMALIDIR?

TÜSTAV

**ATATÜRK'ün değişmez Dışişleri Bakanı
Tevfik Rüştü Aras anlatıyor**

OKUYUCUDAN YONE

Başar'ın
mektubu

Sayın gazetenizin son iki sayısının «Basından» sütununda mecmuamdan ve sahsinden sözetmek hedefinde bulunmuşsunuz. Ama, sahnumuzumuz fikirlere ve davalara değişimde değil. Nedense, onların okuyucularımıza «nâmahrem» olmasının istiyorsunuz. Değerli sütunlara yer bulmanın sebebi su: Acınakar marazî iftirasları ve kışkırtıcılarla tanımış bir aydın kişi, çarkıda bir dergide durup dururken bize çatmıştı. Sebebî: 27 Mayıs İhtilâlinin nedeni üzerinde sakat bir gürültünlü tenkid etmiş olmamızdır. Bu aydın kişiyle fikir havsiyetine uygun bir tartışmanın mümkün olamayacağı teorisinden yoksun olduğumuz için, boş bulunmuş, onun fikirlerine değişim hâtasını düşmişsem. Bu zat, tenkidimize adam adam cevap verecek yerde, sahnuma gülünç isnatlarla saldırdı, ve burada, sözde bizim kendi deryisyle aynı yolda olduğumuzu söyleyerek, öteden beriden destek aradığımız iddiasında bulundu.

Siz, bu seyivesiz saldırı yalnız bu iftira ile ona verdiniz, uzun cevaptan üç sahne olarak, sanki tartışmanın bir destek bulma kusancılığı yüzünden doğdu intibâmi okuyucularımızda uydurmak istediniz. Bu yürüklüğü fikir ve basın ahlâkıyla nasıl başdaştıralabileğinizi şartsız yapın. Mademki, bir tartışmaya dokundunuz; okuyucularınız özünden de hissetmeliyidiniz.

Memlekette adam kıldır. Ingiltere'de okumus, burada da bir fakülte ders okumakta bulunmuş olan bir aydın kişinin nedense tutulduğu bu ruh sapıklığı daha da azdırarak onu memlekete zararlı hale sokmaya vesile vermişsem. O'nun bu seyivesiz saldırılara devam etmesine ise üzülmekteydim. Fakat siz tutup o'nun hakimizdaki bir yeni iftirasını olduğunu gibi sütunlarınıza aktardınız; bizim cevabımızı da okuyucularımıza bildirmeliyidiniz.

Bu tutumunuza doğru bulmayacağımız umarık, mecmuamızın Ekim sayısında çıkan ilişik cevabımızı da bu mektubumuzla birlikte ilk çıkacak sayınızda aynı sütun da yayınlanması rica ile sunuyoruz. Saygılarımla.

Ahmet Hamdi Başar
Barış Dînîyesi Sahip ve Başyazarı

YON'un notu:

Sayın Başar'ın bahis konusu ettiği fikri tartışma — eğer mevcutsa — bizim ele aldığımız mesele ile ilgili değildir. Biz, Barış Dînîyesi ile Yarın dergileri arasındaki «fikir kavgası»nın ilân ve reklâm alma ile ilgili kısmını ele aldı. YON'de niçin diğer dergilerden az reklâm çıktığını sonra bazı okuyucularımızı aydınlatmak amacıyla her iki dergide ekan yazılarından bazı paragrafları aktarmakla yetindik. Sayın Başar'ın mevcudiyetini ileri sürdürdüğü fikir tartışmalarıyla ilgilenmedik ve buna bir lízum olduğunu da dıguna medik.

Özel Mühendis Yüksek Okulları

Kıbrıs meselesinin topyekûn zihinlerimizi mesgul ettiği bu son zamanlarda, gazetelerde hemen her gün intihar eden bazı İlânların, dikkatli gözlerden kaçmadığını tahmin ederim. Özel Mühendislik Yüksek Okulu, Özel İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu, Özel Kimya Yüksek Mühendisliği Okulu v.s. İri puntolarla yazılmış bu muhtelif başlıkların altında, MÜdürlülerin, öğretim üyelerinin isimleri ve okullara giriş şartları ki bu şartların arasında dikkatimi çeken İki takıtte ödenmesi icabeden 6 bin lira yıllık tediş ücreti oldu. Bir babanın bu takıdı ödeyebilmesi için her ay eline geçen para 500 lira ayırmazı icabediyor. Bunun yanında öğrencinin giyim, yemek, kitap — bir kısmı için ev kirası — parası ve cep harçlığını da düşünecek olursak takiben circa 1000 lira kadar tutan bu masraflı Türkiye'de kimlerin verebileceğini bu mekteplerde kimlerin çocuklarının okuyacağına tahmin etmek zor olmasa gerek. Bu özel Yüksek Okullara girebilmek için lise mezunu bir öğrencinin fen veya diğer derslerindeki başarısından çok herseyden önce hayatı zengin bir babaya sahip olması ibadebet. Birkaç sene sonra, zaten Yüksek Mühendislik çok tekniker veya buna benzer teknik elemanla ihtiyac olan Türkiye ve onun alınıntı teriyle Devletin mühendis yetiştirme okullarından mezun olurlar, çözüm yolları pek de kolay olmayacağı problemlerle karşılaşacaklardır. Bir mühendis enflasyo-

nunun meydana geleceği acaba düşünülmekte midir? Bu enflasyondan kimlerin zararı çıkacağının tahmin etmek zor değildir. Giriş içeri parunun yanına rol oynadığı bu özel Yüksek Okullardan çıkışlanan, Mühendislik formasyonlarının nisbeten daha zayıf olacağı akla gelebilir. Fakat, 5 sene müddetle her ay çocuğu için 1000 lira ayrı bilen babaların, bu önemli mahzuru ortadan kaldıracak kozaları olacaktur. Bu zengin babaların nüfuzlu tanıdıkları, iş arayan her iki ayrı Yüksek Okul mezunlarından Özel Yüksek Okul mezunlarının lehine bir avantajdır. İş bulamama durumuna düşecek olanlar daha iyi formasyon alan fakat nüfuzlu tanıdıkları olmayan Devletin Yüksek Okul mezunları olacaktır. Kabiliyetlerinden çok paraları ile mühendislik endisini uyanırdılar bu gençlerin, hizmetlere yönelikleri acaba menzileketimiz için de daha faydalı olmaz mıydı?

Erol IMRE

YON'un vazifesi

YON'un istismarcığa karşı açılan sosyal ve ekonomik savaşa birlikte yerden başlaması, beni inanılmaz derecede sevindirdi. Bu memleketin yükünü götürecek kervana, bütün maddi ve manevi cep hemizle katılmadıkça, terazinin bir kefesi daima yerde kalacaktır. Türk aydın ve vatanserilerinin, sosyal mânadaki devlet görevlisini enayasa teminatı altında olduğunu göre, fikir ve ideallerimiz tercümâsi olan YON'e bütün varlığımızı sarılmışız.

Ayşe'yi ve Fatma'yi - iftilleri dahi -, marabacı ağaların serrinden. Ali ve Mehmet'i toprak ağalarının zulmünden ancak, ahlâkım kendisi olan sosyal adalet ilkesi kurtarır. Nazîhârin istirâbi, Hasanın yırık çorabı bugün bizim düşülmeye konumuz olmuştur. Fakirliği ortadan kaldıracak şey ancak, insan bâlvesindeki bireysel enerjinin toplumsal yönden işe göre emek prensibine monte edilmesidir.

* * *
Bir'e karşı yirmi İki bin kazanın bir memlekette YON'un vazifesi çoktur. Aynı zamanda mülkiyeti ve aşırıdır. Bu bakımdan YON ordusunu halqa çağrısı şunu olmalıdır: «İşçi, köylü, memur vatandaş! Seni istismar edenlerin dolaplarına eğer bir kanat olmak istemiyorsan, aydınların Türkiye'yi Türkiye yapma savaşını sopanla değil, aksına kanı! Bizzat yapasığımızın bânahâ köse taşı olursan — olacağın muhakkak va — varın o insanın gayenin dışına sevişti sâliklemek isteyenlerin köşende miltevâzi taşı koparmaya gücüleri yetmemektedir.

Doğumun sancıları içinde kırnan Türkiye doğum arifesindedir. YON'lu fenni doğumluların en namızımsız yapacak, eli nesterî bir operatör olarak, görüyorum. Böyle ameliyatı elde edeceğim mahsul, halka halktan yana olmanın ilmi ve faydalı yoldaşının bütün detayları ile ekeceğim sağlam tohumlardır.

Gelecekteki mahsul inşallah bekerke olacak. Şimdi siz tebrik eder, en derin saygılarını sunarken, sonuna kadar bu savaşa katılacağımı arzederim.

Ibrahim Yaşar TAN

İKİYÜZ YILDIR NEDEN BOCALIYORUZ?

Yazar: Niyazi BERKES

YON Yayınlarının ilk kitabı olarak

PEK YAKINDA ÇIKIYOR

YON

**HAFTALIK FIKIR VE
SANAT GAZETESİ**
Kurucusu: Cemal Reşit Beyoğlu
— Mümefaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlulu: Yazar İmzalı
Müdürlü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güney Matbaacılık
T.A.B.

ADRES : Yeni İpleri: Ziya Gökpınar Caddesi No. 28/1
Yenigehir — Ankara
Telefon: 1769 88. — İstanbul Bürosu
(Satış - İhn. ve Abone İpleri): Molaferan sok. No. 32 Cagaloğlu — İstanbula. Tel: 21 99 79 — Posta Kütüphane 513 İstanbula.

BASINDAN

Aziz Nesin işe ediyor

Dün, Halk Cumhuriyeti devletlerinden birinin basın ve kültür Ateşi ile görüşüyor. Bir ara konuşmamız çok önemli bir konuya geldi.

Şimdi burada yazacağım olaydaki kişilerin adları, gereklilik yarın işlili görevlilere verebilirim. O da anlatacağım alâkârı ciddi olarak önleyebileceklerine inanırsam o adları veririm.

O basın ve kültür ataşesi, bana iki kişisinin adını söyledi.

— Bunları tanıyor musunuz? dedi.

— Hayır... dedim.

— Ama bunlar gazetecimiz... dedi.

— Hangi gazetedelermiş? diye sordum.

Masanın üzerinden bir dergi uzattı. Bu dergiyi, yukarıda söylediğim toplantı düzenleyen dernek çıkarmıştı. Dergi, Atatürk ilkelerein adını taşıyordu. O kutsal adın gerisinde davarelerini yürütebilsinler diye dergiye böyle bir ad vermişler.

Ataşenin söylediğî iki kişisinin adları, derginin yazı kulu arasında yayımlanmıştır.

O iki kişi, bu Halk Cumhuriyeti devletinin basın Ataşesine gitmişler.

— Biz, demişler. Atatürk'ü. İşte bu dergiyi çıkarmışız.

Ataş,

— Çok güzel.. demis.

— Sizden de yardım rica ediyoruz. Atatürk'ü olduğumuz dan yardımilarla dergimizi çıkarıyor, dernegimizi yürütüyoruz. Derneği mi yürütüyorsunuz, yoksa dümenerlerin mi? Bunu anlayamıyorum Ataş,

— Ben size nasıl bir yardımda bulunabilirim? diye sormuş.

— Para vererek.. Bize para veriniz.

Şurasın Ataş, para vermemiş, bir uygun biçimde iki davareciyi uğurlamış. Aradan bir zaman geçince Atatürkçülük ticareti yapan o iki kişi yine Ataşeye gelip jasılmışlar, para istemişler.

Ataş bana soruyordu:

— Nasıl insanlar?

İyi insanlarsa, Ataş para verecekmis.

Surâtma ates bastı, yüzüm kızardı, başma ağrular girdi, yerin dibine geçtim. Allah bin türk belâsına versin!

Bunlar,

— Kah roisun komünistler!.. diye barbar bağımlılar, tertepinler, sonra da giderler bir komünist devletin komünist Ataşesine, ceplerine indirmek için, hiç utanmadan, Atatürk adına para dileklerler!.. Komünizle mücadele diye tüccarlarından, azınlıkları korkutarak onlardan para szurdıkları yetmedi, şimdi de yabane diplomatlara elavuç açmaya başladılar.

Nerdeşiniz görevliler? Nerdeşiniz ligililer? Nerdeşiniz komünist dükmanları?

Bu kadaria da kalmıyor. Adı duyulmamış, gazeteci olduğunu söyleyen ve bir zamanlar da Ankara'da bir akşam gazete çikarmış olan başka biri de gidiyor Ataşeye.

— Bana para verin de sizin propagandan yapmak için gazete çikarıyım! diyor.

Reddediyorlar.

Bu adam Ankara'daki gazetesinde komünizme şiddetle saldırmıştır.

Birkaç sefer yine gidiyor. Yine para istiyor.

— Para verin de, diyor, Bursa'da sizin hesabınıza konserve fabrikası kuruyim.

Bunlar hep sökümona komünizm düşmanları..

Tekrar ediyorum: Ciddiyetlerine inanabileceğim resmi görevlilere, anlıttığım olaydaki kişilerin adlarını açıklıyabilirim.

Hangi konuda olursa olsun, kutsal kavramları dillerine doyayıp yırtına yırtına bağranları ahlâkindan şüphe ederiz.

AZİZ NESİN

(Yeni Tanın, 13.10.1964)

DEMİR ÖZLU ASOLUMA

(Hikâyeler)

1964 Türk Dil Kurumu Ödülü

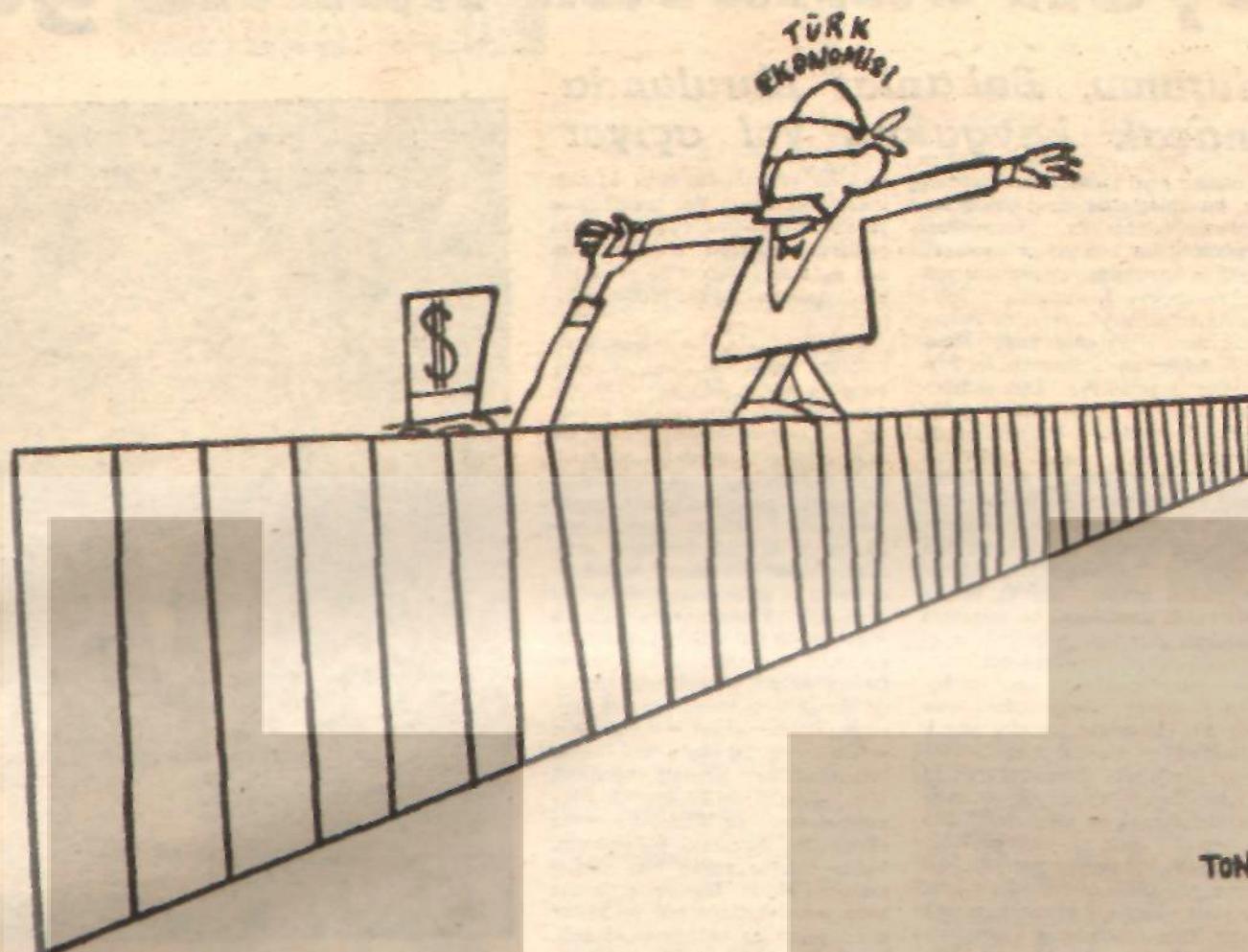
Genel Dağıtım:

Elif Kitabevi, Sahaflar Çarşısı Beyazıt

(YON - 21)

ABONE : Bir yıllık (36 sayı) 60
TL. Altı aylik (28 sayı)
30.— TL. Üç aylik
(12 sayı) 15.— TL'dir. Yurt dış
aboneliklerde bu bedellere ayrıca
posta pulu ücreti kadar İhâve yapılır.
Geçmiş sayılarla fiyat 2.50 TL'dir.

İLAN : Seher sâtiunda sâti
mi 25.— TL dir. Sürekli çıkaracak İhn ve
reklâmları kitap İhn'lari İçin özel
indirimler yapıılır. İhn ve reklâmla
rin yayınlanmasından ôturu hâbir
szorunlu yüklenir.

BAKİŞ

ÇIKTIK AÇIK ALINLA...

Açılış

Gerçekten açık alımla çıkmıştık yola. Son kalıntıları da eliminden alınmak istenen bağımsızlığını bileyimizin hakyyla yeniden kazanmıştık. Köhnemis rejimi kendi elimizle devirmiş; dıştan yol göstermelerle değil, kendi özlemlerimizin sesini dinleyerek cumhuriyetçi yonetme geçmişlik iktisadi alanda davranışlarımızı kayıtlayan kapitüllasyonları yirtışımız bize sunulan bir lütf olmamış kendi uğraşmalarımızın, didinme lerimizin sonunda alıntılarıyla kazanılmıştı. Duyunu umumiyenin kırıntılarını temizleme azimliydi; israf ve beceriksiz devrinin borçlarını son kurusuna kadar ödemek, ama aynı durumlara bir daha dönmeme kararındaydık. Kalkınmamızı kendi imkânlarımıza, kendi çalışmamızla, kimseye avuç açmadan, dikenmeden minnet altında kalmadan başırmak parolamazdı.

Dünya, hele geri kalmışlığın karanlıklarında kurtuluş günlerini bekleyen milyonlarca esir insan, Türkiye'ye gittikçe bakmaktadır. Türkiye onlar için bir ışık, bir umuttu. Orada yapılanlar, orada başarılı olanlar yüzüllardan beri eziilen insanların yanındaki uyanışları bakımından birer örnek sayılacaktı.

Cumhuriyetin ilk on, hatta yirmibes yılı bu umut ve ışık parlütüsünün canlı tutulduğu yillardır. İlk bakişa, yapılanların hepsi toplumun dış görüntülerileyi şekli ve kahiplarıyla ilgili işlerdir. ama, bunların gerisinde zaman zaman, topluma köklü değişimlerle doğru götürürme eğitimi de raslanmaktadır. Uzun bocalamalardan sonra devletçilik metoduna gidiğ, eğitimde halkın tabakalarının derinliklerine uzanan bütün imkânlarıyla Köy Esstitüfleri sistemini benimsenmiş ve toprak reformunun hiç değişse bukowski temellerini hazırlamak için ilk adımları atış... Büyübunlar, bugün geriliktan hızla kurtulmak çabası içindeki ülkelerde kaçınılmaz adımlar olarak düşü-

nülen bünye değişikliklerinin Türkiye deki ilk belirtileri.

Kapanış

İkinci Dünya Savaşının hemen sonrasında, gençlik yıllarını ne istediginden pek haberli olmaksızın tereddütler ve cins admiralı harcaya cumhuriyeti ihliyalarla yutztutmuş görüyoruz. Artık eski hız, canlılık ve umutlu kalmamıştır. Dış güvenlik kaygılarının ön plâna çıkardığı korunma içgüdüsü yüzünden, uzun süreli yaşama tedbirleri yerine, kısa süreli ve geçici tedbirlerden medet utunmaktadır! Asıl üzücü olan nokta şu: korunma içgüdüyle kendisi sisiksiye bağlanılan blok, Türkiye sınırları üzerine savunucu kanadını germekle yetinmemiş, gölgесini Türk toplumunun her kesimine, her davranışına düşürmek için inanılmaz çabalar göstermiştir. Türkiye, köklü bünye değişikliklerini düşüncesini artık tamamıyla bîr yana itip anglosakson etkisini «islahatçılığı» na kendisini terketmiştir. Vaktiyle «Türk» durmak yaramaz; Türk onde, Türk ileri derken heyecana gelenler, Cumhuriyetin geyrek yüzüldür. soura, birdenbir stedrich, «muavenlik» ve «İhtiyaç» gibi devrimci ağızda sırttan kelimelein müptelâsı kesilmişlerdir. Her ürili haysiyet, vakan ve gurur duygularını bırakarak körücköründe dumen suyunu kapıldığımız blok üyeleri, kendi toplum anlayışlarını Türk toplumuna da aşılamağa ışın eğitim alanından çalışma alanına, büyük kentlerden köy köşelerine kadar ellerinden geleni yapmışlardır. Türkiye, kendi davranışlarına kendisi çözülm bulamaz, kendi tutumlarını kendisi saptayamaz duruma düşmüştür; öyle ki 27 Mayıs geldiği zaman, o güne kadar mesele sayduğumuz işlerin gerisinde, hiç elatılmamış, hattâ hiç düşünülmemiş meselelerimiz bulunduğu büyük bir hayretle yine kendimiz farketmişizdir.

Bazları geyrek yüzülda ihtiylarlayan

cumhuriyetin, aslında asıl genişliğine, asıl anlamına ikinci Dünya Savaşı sonrasında kavuştuğunu söyleyeceklidir. Genel oy, özgürlük seçim; bunların hepsi klasik cumhuriyet tanımlamalarının ayırmaz unsurları ve bir rejim elbette bu unsurlara kavuştuğu ölçüde cumhuriyet niteliğine yakışmış olur. Ama ne var ki, Türkiye gibi bir ülkede, cumhuriyetin ayrılmaz parçası sayılan seyler, gerekli bünye değişiklikleri zamanında ve istenen ölçüde yapılmadığı için, cumhuriyet aleyhine işlemiştir. Genel oy, çoğu zaman, dolambaçlı yollardan, yerleşmiş çkarları parlamentoya aksettirmekten öteye gidememiş, özgürlük temel davranışlara dokunmadan konusabilenin olmuş, seçimler özlü politikalar arasında bir tercih değil, koltuk peginde yarışmanın mekanizması haline gelmiştir. Bozuk İşleyen düzen yüzünden, laiklik gibi Türk cumhuriyetinin en sağlam kalması gereken başlangıç ilkesi bile defalarca ayaşlar altına alınmıştır. Yeni getirilen mekanizma, iktidarları halka yaklaştırarak yerde, halktan uzaklaştmış ve statükocularla çkarların etkisi altına sokmuştur. Genel oyu cumhuriyetin hizmetine sokabilecek tek yolda, halkın güçlerin seslerini rahatlıkla kütüelere duyarup doktrinli bir örgütlenmenin temellerini atabilmesi imkâni da bazı hesaplara dokunduğu için, önlenmiştir.

Uyanış

Cumhuriyetin kirkbirinci yıldönümdünde Türkiye'nin manzarası, bir bakma üzücü, bir bakma da umut vericidir. Mustafa Kemal'le birlikte ileriye fırlayan devrimci kuşağı son kalıntıları bütün hızlarını yitirmiştir, her günü yeni

baştan kurtarılmanın küçük meseleleri içinde bunalıp kalmışlar; davranışlar köklü çözümleri uygulayacak ellerden mahrum; herkeste, her yerde bir durgunluk şevksizlik ve yonsuzluk. Cumhuriyet, her yılını adeta soluk soluğa tamamlaya bilmekte; her atılan adım bir ayak sırığından farksız.

Öte yandan, Cumhuriyetin kirkbirinci yılında umutlu ve iyimser olmak için de çok sey var. Oyle bir yeni kuşak yetişiyor ki onun hızı ve firtınası önünde geriliklerin, küçük hesapların ve büyük çkarların tutunması imkânsız. Bu yeni kuşak Kurtuluş Savaşı sonrasında Türkîyenin artık kesilmiş olan nefesini canlandıracak, yetirilen gücü ulkeye tekrar kazandıracaktır. Yazarda, okullarda ve taftışmalarda böyle bir kuşanın varlığını duymak, yavaş yavaş olusan gülün ilk belirtilerini görmek çok kolay.

Asıl önemli olan ve insana asıl umut veren şey, bu kuşanın, bütün yapıtlarla rağmen, böyle oluşudur. Gerçekten, iş ve dış çabalar, ardi arkası keşen imkânlar, yeni yetि-

gen temel davranışları görmekten uzak, gerekli çözümlere karşı ilgisiz ve sosyal bilincen yoksun bir kuşak haline gelmesi amacına yöneldiği halde, istenen sonucun tam tersi elde ediliyor. Bunun nedeni apaçık: ülkenin dertler öylesine belirli, çkarların hesapların öylesine içreng, statükocuların uyusukluklar öylesine tiksindirici ve çözümler öylesine aşık ki bu topraklara bağlı genç insanların olup bitenlere seyire kalması imkânsız. Yeni yetişen kuşak, içinde bulunduğu durumun bilincine vardıkça, ihtiylarlayan cumhuriyetin canlılığı kendiliğinden geri gelecektir.

Mümtaz Soysal

Karayolları teşkilâtı, gittikçe fazla yiyen canavar haline geldi

Karayollarının durumu, Bakanlar Kurulunda her yıl tekrarlanacak kavgalara yol açıyor

Geçen haftanın ortasında Cumhuriyet gazetesinde bir haber vardı. Haberde, Bayındırıkkı Bakan ile Planlama Müsteşarı'nın kavgaları bildiriliyordu. Bakan Onat, Müsteşar Aytilir'e «şımarık», haddini bilmez herif, «ukalâ» demişti. Müsteşar da bu ağır hakareti, tabii ki avn'en iade etmisti.

Kavga, Karayollarının para talebindeki ileri gelmektedir. Maliye Bakanı ve Devlet Planlama Teşkilatı para talebine hayır demişlerdir. Bu reddin yarattığı gerginlik kavgaya yol açmıştır. Nitekim geçmiş yıllarda da bu kadar ileriye gitmemeyen kavgalar, çatışmalar olmuştur. Gelecek yıllarda da olacaktır. Zira Karayolları, memleketin belli başlı yol ihtiyacı artık karşılandığı halde, oturduğu yerde, milyar yutan bir tesekkül bölge gelmiştir. Yıllardır Karayolları teşkilatının uftalitmasına çalışılmaktadır, fakat bir sonucu alınamamaktadır. Nitekim yakınlarda memleketin ekonomisi hakkında etrafı bir inceleme yapan OECD Heyeti de Karayolları teşkilatının uftalitmasını istememiştir. Kamu oyunun yüzeyinde kaalan bir görüşle, başarılı bir teşkilat sayıdı. Karayolları, artık bugün belli bir işraf kaynakıdır.

Hikaye Marşal yardımıyla birlikte başarılı. O tarihlerde Amerikan Yollar İdaresinden çağrılan bir grup, 23 bin kilometrelük bir devlet yolu ağının tesbit etmiştir.

Yolların 9 yıl içinde tamamlanması, bu amaçla da bir teşkilat kurulması istenmiştir. Karayolları Teşkilatı, bu tavsiyelere uyularak 1950 de kurulmuş ve programı gerçekleştirmeye koymuştur. Tabii ki Amerikalılar, Türkîn'en ekono-

de millî kaynakların israf edildiği inkâr edilemez. Yol genişliğinde yapılacak daraltma, eğimler ve yan çaplarda Amerikan standartlarından ayrılma suretiyle 16 yıllık yol harcamalarını geniş ölçüde azaltılabilirdi.

Denilebilir ki, işler büyük tutulmuştur. Fakat bu iddia da ufak bir incelemeye dayanımıyacak kadar çıruktür. Zira yapılan hesaplar, yol hizmetindeki artış hızının milli gelir artış hızından 0,2 misli fazla olduğunu ortaya koymustur. Bu hesaba göre, milli gelir ortalama yüzde 7 artarsa, mevcut trafik hacmi 10 yılda bir misli artacak, yolların ortalaması kullanma oranı 10 yıl sonra ancak yüzde 28'e çıkacaktır. Yolların tam kullanılması için 60 yıl beklemek gerektir. Halbuki bir yolu ömrü 20 yıldır. Demek ki yol, görebileceği hizmetin ancak üçte birini gerekç bırakın tamamlayacaktır. Karayolları yetkilileri de, bu yanlış politikanın farkındadırlar. Nitelik bugünkü Karayolları Genel Müdürlüğü özel konușmalarında şu hikâyeyi arıyor: «Konyadan Ankaraya geliyordum. Yolda otostop yapan bir turisti arabama aldım. İngilizmiş. Turist bana memleketinde bile bu kadar güzel yoluñ az olduğunu söyledi. Fakat iki saatir yolda bekliyormuş, her iki taraftan da tek bir taşıt geçmemiş. Doğrusu utandım ve utancımdan turiste Karayolları Genel Müdürü olduğumu söyleyemedim.»

İnumuslu ümidi yeniden belirlektir.

Soleu
Utileit

Adalet Partisinin onde gelen isimlerinden Ertugrul Akca önemli bir ihibarda bulundu. Akça, «Bugün Türkiye'de memleketimiz Demirperde arkasını çekmek amacıyla bir solcu ihtilâlin fikri temelleri hazırlanmaktadır. Bu vadide vazifel ajanlar vardır. Bir ihtilâl veya darbel hükümetin zeminini açıkça hazırlayanlar bulunmakta-đır» diyor.

Bu ciddi bir iħbaridir. Milli Emniyetten çok daha fazla del le sahip olduğu anlaşılan Akça'nın bu iħbari neden savcılığa yapmadığını, bunun tħalli bixx-Parti kongressini seçtiğini anlannaya imkān yoktur. Bu gayri ciddi tutuma räġmen savcilar iħbari ciddiye alħali u harekete gegħmelidirler. Eger idd'a her zaman olduğu gibi bir palavradan ibaretse, demokrasiyi seven bilitin insanlar ve basus palavracyi teşhir etmel'du.

Kıbrıs

Rundar, tabii ki önce Birleşmiş Milletlerde davayı kazanmayı başacaklardır. Türk Hariciyesinde, Üniversite öğretim üyelerinin katıldığı komisyon çalışmaları sonunda bir rapor hazırlanmıştır. Siyasi Plâniama Da'resi Genel Müdürlü İler Türkmen tarafından son rö�述leri yapılan 40 sayfalık raporu, «Bağımsız Kibrîs» tezini savundu-
bu belgelerin makalede

İlk defa Yön'ün ortaya attığı başsız ve silahsızlandırılmış bir Kıbrıs tezi, Birleşmiş Milletlerde umakas talâhibi değiştirmeye yolunda kuvvetli bir destek olabilir. Fakat İlk şart, Dışişleri Bakan Erkin'in aynı tezi savunan Sovyetler Birliği, Moskova seyahatinde, Türk cemaatine bu formüllü çerçevesinde sağlam, garaniler tanınması hususunda 'kna edebilmesi ve Doğu Bloku ülkelерini Makarios'tan koparabileceğidir. İkinci şart, Amerikanın Enosis lehindeki faaliyetlerinin önlenmesidir.

Hükümet, bu formülleraigbet ettiği takdirde, Kıbrıs meselesine serefli ve insarlı bir çözüm yolu bul-

A black and white portrait photograph of a middle-aged man with dark hair, wearing a dark suit jacket, a light-colored shirt, and a dark tie. He is seated in front of a dark, textured background, possibly a wall or foliage. The photograph has a slightly grainy texture and appears to be a vintage print.

BAYINDIRLIK BAKANI HIKMET ONAT Bürokrasının kuvveti

satabilme işi diler. Mekanizma söyle işler: Her prenslik kendisi ihtiyaçlarını ve programlarını hazırlar. Bunlar arasında öncelikle re göre bir sınıflandırma pek yapılmaz. Genel Müdürlüğün tasarı, bölge müdürleri toplantılarında büyük ölçüde şışmanlar. Giderlerde artış her prensin kudretiyle doğru orantılıdır.

Prensler toplantılarında şışmanlaşan tasarıyı, elçi durumunda bulunan Genel Müddərlük, süslü, kuşé käğıtlara bastırır, arkasına birçok anlaşılıraknamalar ekleyerek Maliye Bakanlığına ya da Plânlamaya gönderir. Genel Müddürün başarısı ve itibarı, bölge müdürlülerini tatmin etmesi ve bölgeden gelen rakamları satmadaki ustalığı ile ölçülür. Bu sebeple, her Genel Müddür, gittikçe teşkilatı büyütülmeye mahkûmdur. Bürokrasının unlu Parkinson kanunu, dünyanın her yerindeki lâckâ idarelerde olduğu gibi, Karayolları feodalitesinde de bütün dehşetinde işler.

Sonra hikâyeyin ikinci kısmın, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı seviyesinde başlar. Bu sahne, sert tartışmalara ve kaygalara yol açan bir komecidir. Karayolları programının neden gerçekleşmesi gerektiğini ispat edemez, ama Maliye Bakanlığı ve Planlama Teşkilatı temsilcileri de aksını ispat edecek kapasitede geldir. Bir pazarlıkta başlar ve mesele çok zaman Hükümete bitir. Yalnız orada mesele, bir ekonomik öncelik ve rantabilite davası olmaktan çok, bir yol yapılması mı, yapılması mı çekiliş mesi haline gelir. Hâlde yol yapılışına itiraz edecek politikacı var mıdır? Buna bir de bölgelerden ve Millîtevkillerinden gelen basıktır ekleyiniz, Karayolları elbette canavar bir teşkilat haline gelecek, zavallı Maliye Bakanlığı ile Planlama Teşkilatı, «küstah», «terbiyeliş» ve «şımarık» durumuna düşecektir.

Başka bir mesele nimet dağıtıci prenslerin, nimetlerinden yararlananların durumudur. Her yıl milyar yiyen teşkilatın etrafında tabii ki, kolay ve rahat kazanma-ya alışmış bir müteahhit zümre- si hızla boy atmıştır. Teşkilatta da bütün devlet دائرةlerine arz olan ve YON'de tekrar tekrar yazdığımız hastalıklar yüzünden, her yıl venilenen 80 milyon lira

lk makina parkına rağmen, kendi işini müteahhitlere yaptırmayı sever. İdare, ancak nazlı müteahhitlere gitmek istemedikleri bölgelerde, emanet işe başvurun. Bu ihaleler, çok zaman yabancılarca anlaşılması güç meseleler haline gelir. İdarece hazırlanan projelerin bazan yüzde 50'ye kadar kırılmasını, fakat geçitti safhalarдан geçiktikten sonra ihaleden gence de büyük kârlar sağlanması, ancak Türkiye'ye özgü bir başa-

Milyar yılanın canavarının dizgini
nasīl ele alınacaktır? Yerli,
yabancı uzmanlar bu dertle uğraş-
maktadır. OECD raporu, Kara-
yolları hakkında şu hükmü var-
maktadır: «Büyük kasabalarda
yol ihtiyacı karşılanınca, teşkilat-
ta yol planlama ve inşaatında faz-
la kapasite ortaya çıkmıştır. Ki-
sıntı gürültür, fakat yapılmalıdır.
Yatırım az trafik olan yollara do-
ğil, yüksek öncelik tanınan baş-
ka alanlara yönetilmeli ve an-
cak ekonomik bakımıdan manidar
olan yol projeleri için yatırım
yapılmalıdır.»

Devlet Plânlama Teşkilâtı da, Karayolları Teşkilâtını, millî yolları burakıp, köy ve il yollarına yönetmeye teşvik etmiştir. Fakat idare, il ve köy yollarına daima kilçılımsemış, bunu bir mîhendîse fâviâk bir iş saymamıştır. İl ve köy yollarının şimdi Köy Bankâlığına devrinde idare son derece meennundur. Fakat bu devir işi, K. Yolları Teşkilâtının küçültülmesi zaruretini daha da artırılmıştır. Başka alanlardaki hayatı yatırımlar parasızlık yüzünden yapılamazken, her yî fazla yiyen bir canavar teşkilâtın genişlemesine göz yumulamaz. Tabii ki bu iş, nereye gittiğini iyice bilen ve bürokrasiye tamamen hâkim bir Hükümetin mevcudyetini gerektirir. Halbuki bizde koltuğunu güven altında hissetmeyen bakanlar, parti teşkilâtının, milletvekilleriinin ve özel teşebbüs taleplerinin karşılanması hariç, tamamen bürokrasının kuklası durumundadırlar. Hükümette, bürokrasının sözçülüğünü yaparlar, yani hiç bir ciddî iş yapamazlar. Nitekim Bayındırık Bakanı Arif Hikmet Onat da Bakanlar Kurulu toplantılarında Karayolları feodal sisteminin sözçülüğünü, biraz şiddetli bir ifsûlpa dile getirmekten öte bir kusur işlememistiştir.

ERTÜGRUL AKÇA
«Radar...»

Atatürk'ün Dışişleri Bakanı anlatıyor

Doğan Avcioğlu

Tevfik RÜŞÜK Aras, 81, yaşında
Vücut 33 yaşın bütün ağırlığını
taşıyor. Fakat perde perde bir zekâ
30 yaşın şançılığını, 81 yaşın ol-
sunluğunu da birleştirmiş bir kaz-
neyle karşı karşıyayız. Atatürk'ün
en büyük Düşünceleri Başkanı tam bir
antennesi. Soyluluğunu düşündürme-
si ölümcül konumaya başlıyor;
-Tümçümde asenstör bir parti ko-
nuşturken, dehşette çok iğrenç.
Birimizde parti bir mestere aitse de,
mestek nezdinde kabiliyetin
ki deşti. CHP, kurulurken soylu-
luk (İslam) programının programı
değerli. Halkla birlikte ve za-
kerlikte inançlılığına sahip ol-
sunca programının programı. Bu da
sağlıktır. Peki deşti, 1923
halkın en büyük programı. Ama
bu programın en büyük

bette, konülerin genel sekreterliği, siz teşkilat işlerinde, parti işlerinde tecrübeiniz var. Ama askerlikte zayıfsınız. Polonyada dayak yediniz, Kumandanınız yok. Birim işe büyük bir kumandanız var dedim. Anlamadılar.

Kominterni biz tutmamasına karşılık, Stalin biz tutuyordu. Stalin, «Size para ve silah vereceğiz. Ermeni meselesini çabuk bitirir, ne yapacaklarını yapın. Size sənət menzili» diyordu. Yusuf Kemal, oğlu ellimizi kana boyayarak işğalçıların anıtlarını, Stalin, Türklerin tutmakta bu dercesi İleri getirdiğinde, 1922 atılımından, Stalin'in hərəkatlarından, Dostluk parkının hərəkatlarından, Yusuf

İtibak İsliyorumuz. Amerika ve İngiltere'ye karşı mis' gibi sorar ve bu devletleri yanına çekmeye çalışarak, biz tek başumuzla eğic bir durumda bırakırı. Stalin'in toprak taleplerini ciddiyetle değerlendirdiğini sanmıyorum. O tarihlerde, o yüksek politika ile mesaledi. Toprak taleplerini Stalin ciddiyetle tuftasdı, Londra ve Washington'da «yağışın Stalin'de bağırdığı» bir surada durum nazik olurdu. Ama toprak talebinin gerçeklestirme yolundaki bir hareket, asıl Sovyetler Birliği için kılıç olurdu. Biz sonuna kadar dirensektilik. Bu direnenede yedigün temsil ederiz. O tarihler-

Bütün buan da sibiryadımları gidi
Stalini, Türk davetligine davet
verdi. Stalin'a Atatürk'ün an-
kari gencine hile alındığı olmuyor.
Japonların Asya kıtasında üs kur-
ması üzerine, bu üssün Çine mi,
yoksa Sovyetler Birliği'ne mi karşı
olduğuunu Atatürk'ten soruları-
dı. Haritaları yayan Atatürk,
Japonların niyetlerini bilmem, a-
ma bu üs her iki tarafa kullanılabılır.
Sibirya'yı kuvvetlen-
dirmekten başka çareniz yoktu-
r. Cevabını vermişti. Bu cevap Stal-
in'e fletilmiş ve Sibirya kuvvetlen-
dirilmiştir.

Krusçef, neden düştü diyorsunuz. Her meselede rastlanan hırs ve emelleri bir tarafa bırakalım. Hırs esasen, bir takım sebepler ortaya çıkınca, o sebeplere gizlenerek ifadesini bulur. Krusçef Stalin yere yer attı. Şahsi dosyamız olan Stalin modern bir Çin gibi iddi. Çarları bombalarla öldürmek cesur İhtilâlcilerin bulunduğu bir diyarada, Gürçü çocuğu tam bir diktatörlük kurmuştur. Bu basit bir iş değildir. Ancak çok kuvvetli şahsiyetlerin başarılabilirliği bir iştir. Stalinden sonra Krusçef, diktatörlüğü gerçekleştirmeye mecburdur. Diktatörlükler, uzun yıllar dayanamaz. Harp tehlikesi de kalmayınca, Rus halkı aptal değil, neden hürriyetimiz yok, diye sorar, İhtilâl olur. Bu sebeple Krusçef, Stalinden ayrıldı, ama kendisi Stalin'in yerine geçmeye çalıştı. Stalin gibi çok kuvvetli bir şahsiyetten sonra, bu tezatlı durum süremezdi. Neden devrilme acele oldu? Küba meselesi bu bakımdan önemlidir. Küba'da fizikî işleri kurulması Rusya'ya çok pahalya mal olan bir maceradır. Bu macera, Mao'ya sesini yükseltme fırsatını verdi, Mao, Krusçef'i komünizmde ayrılıkmakla suçladı. Mao, Stalinistir. Çin, Stalin devresindedir, işin içabı da odur. Adam, yeni bir millet kuruyor. Sistem olarak böylece bir ayrılma ortaya çıkarıyor. Ayrıca Mao, Doğu Türkistan'a Rusların el etmesini engellemek istiyor.

Kruşçef, Çin politikasını da, Amerikan politikasını da savsakladı. Zira Almanya ile anlaşmadan, Amerika ile anlaşmak mümkün değil. Amerika, Avrupayı kaybetmeye zöge alamaz. Once, Almanya meselesinin çözülmesi lazımdır. Doğu Almanayı da feda etmek mümkün değil. Çin'in düşmanlığı onun artışı ve Amerikaya bir anlaşmaya varılmışlığı bir sırada, Kruşçef bir Kıbrıs politikası ortaya çıkarmıştır. Demek o Amerikaya da iyi geçilmeyecek, yenil bir Küba macerası yaratacaktır. Sovyet yöneticiler, bu noktada, «Kruşçef, bizi nereye götürüyorsun?» diye sormak ve bu tehlikeli politikayı değiştirmek ihtiyacım du-

Yeni Sovyet liderleri, Amerika-
yası da Çin ile de anlaşmaya ca-
hışacaklardır. Hangi tarafla anla-
şma daha avantajlı terazî gelirse,
terazî o tarafla kayacaktır.

yl olmuşa benzemektedir. Sovyetler Birliği ile dostluk geliştirebilir. Türkiyenin dostluğu, Sovyetler Birliği bakımından önemlidir. Pakistan Çin'e doğru kaymıştır. Pakistan'ın dosta Türkiye ve İran'ın da Çine kayması Sovyetler Birliğini çok endişelendirir. Ayrıca Sovyetler Birliği'nde Türk Cumhuriyetlerini unutmak gerek. Türkler, çarlığın, çarlığı ... Ruslaştırma ve hıristiyanlaştırma politikasından kurtulmak için komünist müslümlerdir. Komünist de olsa da Türkler Rusların, ortodoks kilişmiş hâmişi gibi, Makarios politikası yapmasını hoş karşılamalar. Bu bakımından Sovyetlerin Kırgız meselesindeki futunu, dğışebilir. 1925 Türk - Sovyet anlaşmasında, taraflar, konsulatların durumunu etkileyecek bir tareke girişmeden birbirlerinin muvafakatını alırlar şeklinde çok

cam tröstü var. Fabrikayı kurmayı reddettiler. Onun üzerine Ruslara gittik. Kebanı da pek alâ Ruslar yapabillirler. Atatürk devrinde kombinaları da Ruslara yaptırdık. Stalin, İsmet Paşa ile birlikte gittik. Votkaşar içildiğle yemeği yenildi. Yemekten sonra Stalin beni bir kenara çekti. Stalin, «Sıkıntıdasınız» diyor, «Biz de sıkıntınız, on milyon verebiliriz. Ona, meseleyi sefirler seviyesine düsürmeden aramızda bitirmemizi söyledim. Faiz şartlığını sordum. «Kredi, faizsiz olacak. Biz faiz almayız» cevabını verdi. Krediyi nasıl ödeyeceğimizi öğrenmek isteyince de, Stalin «Siz tesbit edin» dedi. 15 yıl vadeli bu kredi, malla ödenecektir.

Besz Yıllık Kalkınma Planının hazırlık çalışmalarını da Ruslara yaptırdık. İki memleket arasındaki ticari ve teknik münasibetler geniş ölçüde geliştirilebilir.

Milliyetçi, fakat kompleksiz ve sahiyetli bir dış politikanın yürütütcüsü olan Tevfik Rüstü Aras böyle konuşuyordu. Yurta suh, cihanda suh politikası, her tarafta düşmanlar yaratarak, hasım blokların politikalara álet olarak değil, tam bir bağımsızlık içinde her tarafla dostluklar kurarak başariva götürülmüştü.

yıkmak için nisan üstü bir çaba gösteriyor. İstediği basit. «Suçum ne, suçum açıklansın» diyor. «Bir insanı, suçunu söylemekten lekeli yemezsin z.» diyor. Öğretmenleri, isradan bir olay karşısında değil siniz. Millî Eğitim beni ne mahkemeye vererek attı, ne de attıktan sonra mahkemeye verebildi sözlər yle haksızlığı protestoya çağırıyor. İlhan Selçuk ve Sadun Tanju, «Sebepsiz öğretmen attılamaz, sebebinin açıklayın» diye filmler yazdırırlar. Ne bir ses, ne bir nefes, Hukuk Devleti, böyle işti-

siyasi notlar

Mill
Güvenlik

Milli Güvenlik tasarısunan, Nasreddin Hocanın kol ve kollarını keserek, leylek kuşa benzetmesini hatırlatan bir hikâyesi vardır. Hikâye, gericilerin tahriklerinin bir kurbanı olan Mesut Suna'nın İnönü'ye suikast teşebbüsü ile başlar. Sayın Başbakanın bir talih escrit olarak Mesut Suna'nın kurşunlarından kurtulması üzerine yetkililer, nühayet gericilikle mücadele etmeyi anılarlar. Bir gericilikle mücadele kanunu çkartılması kararlaştırılır. Ne var ki bu arada biraz zaman geçmiş, ilk heyecanla yattılmıştır. Yetkililer, gericilikle mücadele sözünün, dînle mücadele gibi gösterilip, oy pazarlarında

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası yöneticileri, sendika düşmanlığının tipik bir örneğin' vermektedirler. Barka yöneticileri, bir türül toplu sözleşmesini kabul etmektedirler.

Sendika biiylek bir co gunulukla
grev oylamasini kazannmistir. Her
an greve g'dzbilecek durumdadır.
Fakat Bank - İş, greve basvurma-
dan once, bütün anlasma yollarını
deneme karardadır. Bu sebeple
Sendika, Hükümetin hakenligim
istemiştir. Basbakan, Sanayi Baka-
ni Muammer Erten'i bu isle görev-
lendirmiştir. Ne var ki Sanayi
Bakanlığında düberenler ilk top-
lantuya, işverenler gelmek lüzumu-
nu duymamışlardır. Ancak ikinci
çagri üzerine, Bank - Isveren Sen-
dikası başkanlarından Macit Selem
(İş Bankası Genel Müdür Muavini),
Turgut Sizmazoğlu (Türk Tı-
caret Bankası Genel Müdür Muavini)
toplantıya gönderilmişlerdir.
Fakat astı ilgili olan bankının Ge-
nel Müdüri Reşit Egeli Bakanın
iki çağrisına rağmen, bir türlik
toplantıya katılmaya yanaşmamış-
tır. Genel Müdürin send kacılığı

Sadık Güksu

Mesolæs

Moroğlu

TEVEK BÜSTÜ ARAS

ministerne hâkim deöldi. Komîn, turde sonradan Stalin'in tasfiye ettiği Zinoviev ve Kanaviev hâkim di. Komînter, Mustafa Suphiyî tercih etti. Mücadele ettim. Suphi bey grubu aleyleme gazetelerde yazdırıldı. Fakat bize "Resmi komînîş Fransızca Common- ista officiel" dediler ve komîn, heine bizi almadılar. Bunun üzeri na Atatürk "döna" dedi döndüm Samimi idik, işlazlardı, komînfer- ne girecektik. Hafta bir özel soh-

Brejnev ve Ürgüplü

«Memleketimize gelisindizden çok memnunuz, ülkenizin bazı kısımlarını gördüğünüzü sanıyorum. Ancak, zamanımızın azlığı ve ülkenizin genişliği daha pek çok şeyleri görmenize engel olmuştur. Umarım ki halkımız, hayatı mizi bütün eksiklerini ve iyi tarşları ile gördündür.

Biz hayatımızdan memnunuz. Başlıca meselemiz ekonomik kalkınmayı bir an önce gerçekleştirmektir. Yedi yıllık planımız başarı ile uygulanmaktadır. Yalnız iş, ekonomik kalkınma, milli gelir artışı ve büyük yatırım yapmakla bitmiyor. Ekonomide kalitenin sağlanması ve adil dağıtım en önemli konularındır. Bakın size içinde bulunduğuuz bazı meseleleri anlatayım.

Enerji sanayimiz hızla gelişiyor. Son yedi yıldaki kadar büyük santrallar tarihin hiç bir devrinde herhangi bir ülkede yapılmamıştır. Yakıt meselesini hallederken tabii gaz kaynaklarını da ön plâna aldı. Şimdi büyük sanayı merkezlerimiz bu tabii gaz bölgelerinden besliyoruz. Zira bu çok ucuz bir yakıttır. Ayrıca kömür tasarrufuna da yardım etmektedir. Demiryollarımızın büyük kısmını elektriklendirdik. Leningrad'dan Sibiryadaki İkusk'a kadar elektrikli trenlerle seyahat edebilirsiniz. Sunu da ilâve edeyim ki lokomotiflerin makinaları kırılsız insanlar olmaktadır kurtuldu, kravatlı ve temiz insanlar olarak yaşamaktadırlar. Ağır sanayide büyük gelişmeler kaydettilik. 70-80 milyon ton demir çelik çıkarmışız. Kimya sanayili, suni gübre, sentetik elyaflı, suyu yün, ipli, kauguk, plastik malzemi büyük gelişmeler göstermektedir. Böyük kimya kombineleri yaptı. Açık kalple söyleyelim ki birkaç yıl içinde kimya sanayinde Amerikayı geride bırakacağız. Arastırma ve teknolojik hazırlık devresi artık bitti. Bu arada bazı makinaları İngiltere, Almanya ve İtalyadan aldığımızı da belirtirim.

Pek çok kara araziyi tarıma açtık. Toprağın verimini artırmak, bitki tipolojisini yapmak, bitki ekonomisini hazırlamak ve 220 milyon insanın karnını doyurmak tarafım ekonomisi hedeflerimizdir. Yiyeceğimizin büyük kısmını kendi memleketimizde üretmeye başladık. Gene de pek çok ihtiyacı maddesini dışardan almak zorunda olduğumuzu belirtmek isterim. Tarım makinaları endüstrisinde ve traktör imalâtında büyük hamleler yaptı. Mesela geçen yıl bulduğumuz yeni bir traktör tipi ile beş Amerikan traktörünün yaptığı işi bir traktöre yapabiliyoruz. Tecrübemiz arttıkça makinalarımızın zerafet de artacaktır. Orta Asayı gördünüz. O güzel toprakları sulamaya çalışıyoruz. Su yetmiyor. Nehirlerin tek damla suyunu dahi değerlendirmeye garet ediyoruz. Buralarda sanayi bitkileri tarımı yapacağız. Novesk santrali bitince, hem bölgeyi ucus ve bol elektriğe kavuşturacağız, hem de 12 milyon dekar araziyi sulayacağız. Stalin'den bu yana et istihsalımızda iki misli artış olmuştur. Dünianın her tarafında olduğu gibi Sovyetler Birliğinde de köy ekonomisi daima hükümetin desteğini bekler. Sovyetler Birliğinde her türlü maden bol miktarda mevcuttur. Hiç bir menekete ekonomik bakundan bağlı değiliz. Kimseden, borç ve kredi istemiyoruz ve alımıyoruz. Yedi yıllık plan, süresinden önce gerçekleştirmek amacımızdır. Çünkü halkın sanatını yapılıdırmı, halkın felsefesini, metodunu ve hedeflerini iyi bilir. Bir çalışmaya ve işi aziz bilen insanlar. Gazetelerimizde sık sık işçilerimiz ve mühendislerimiz istihsal artırıcı tekliflerini görürsünüz. Ekonomimizin her sahnesinde ve her alanında işçilerin ve mühendislerin değerli fikirleri ve teklifleri olur.

Hartan çıkar çıkmaz ilk isimiz, halkıniza iş bulacak sanayi dallarında genişlemeye gitmek oldu. Kendimizi, biraz toplayınca gördüğünüz gibi büyük çapta mesken işine girişti. Yalnız Moskova'da yılda 3.5 milyon metrekare mesken inşa etmektedir.

İş politikamız açık, samimi ve tahakkuku mümkün olan seylerden ibarettir. Rejimin kuvvetinden hiç kimse endişelenmemektedir.

Yirmibes yıldanberi ilk defa bir Türk Dışişleri Bakanı Moskova'ya gidiyor. Bu ziyaret Türk dış politikasına kişilik kazandırma yolunda atılan ilk adımdır. Kıbrıs olayları artık iyice açığa vurmuştur ki, ufak devletlerin bağımsızlığını koruyabilmesi ve kişilik sahibi olabilmesi dünya çapında bir mücadelede girişen iki dev devlette olan münasebetlerinde bir denge kurulmasına bağlıdır. İki dev devlette birini yok sayarak sadece ötekiyle münasebetlere girişmek, tarafların niyeti ne olursa olsun, küçük devletin tamamen bağımlı duruma düşmesine yol açmaktadır. Türkiye bu denemeyi geçirmiştir ve şimdi mev-

eut ittifakları çerçevesinde mümkün olan bağımsızlığı gerçekleştirmeye çabası içinde dir.

Moskova ziyareti, günlük meseleleri aşan temeldeki nedeni budur. Gerek Birleşik Amerikanın, gerekse Sovyetler Birliği'nin, milletimizin hislerine tamamen tercüman olduğunu sandığımız bu bağımsızlık ihtiyacını gerektirdiği gibi değerlendirecekleri ümit edilmelidir.

Bu vesileyle, bugünkü Sovyet lideri Brejnev ile Türk Parlamento Başkanı arasında 12 Haziran 1963 günü Kremlin'de geçen konuşmayı, tarihi bir vesika olarak yayınlıyoruz:

**Vergi yok,
zam var!**

Bakanlar Kurulu, 1965 yılı kamu sektörü gelir ve harcama hedeflerini tesbit etti. Her zaman olduğu gibi, yatırım rakamlarına dokunulmadı. Ne var ki, Devlet Planlama Teşkilatına göre, yatırım harcamaları sabit kalınca, 1 milyar 918 milyon lira ek finansmana ihtiyaç vardı. Gelirleri artırmak, harcamaları kısmak lâzımdı. Bakanlar Kurulu gelirleri bir çarpıda 1 milyar lira artırdı. Ciddi Cumhuriyet, gelirlerdeki bu artışı, «gelirler sisirildi» diye vermektan kendini alamadı. Gerçekten vergilerde bir artışa gidilmeyeceğini ilan eden hükümetin bu gelir artışının sağlayabilmesi, mümkün değildir. Ancak iktisadi devlet teşebbüsleri mal ve hizmetlerine zam yaparak bir gelir artışı sağlanabilir. Nitekim Hükümet, İktisadi Devlet Teşkilatlarının öz kaynaklarında 936 milyon lira artışı öngörmüştür. Yalnız yillardanberi bu tip kararların alındığı, fakat sonra vazgeçil diji çok görülmüştür. Bu sebeple, Cumhuriyetin «sistizme» ifadesine hak vermeme elde değildir. Sıslımeye rağmen, yine de milyarlarla finansman ihtiyacı kalmaktadır. Bu da geçmiş yıllarda olduğu gibi yıl içinde cari harcamalar ile yatırım harcamalarını kasıtmakla sağlanacak ve böylece planın «bekâret» i koruması olacaktır. Yalnız harcamaları kısmak her zaman kolay olmamaktır. Maliye Bakanı Ferit Melen, son günlerde bunu istirahî bir hayatı çekti. Millî Savunma Bakanlığı ile olan anlaşmazlık giderilmesi değildir. Başlangıçta 1964 yıl tasarrufuna itiraz eden Askerî Sûra, tasarrufu kabul etmekle beraber, 1964 ve 1965 bütçeleri için 209 milyon lira ek ödenek istemektedir. Maliye Bakanı, Askerî Sûra toplantısından hemen önce İş Bankası Genel Müdürü Bülent Yazıcı ile enfâsiyona dair yaptığı sohbette söyle diyor: «Eğer Sûra yüzde 10 tasarrufu kabul etmezse enfâsiyona gideriz. Ben bu sorumluluğu üzerine alımm. Ayrılmam. Enfâsiyonu başkaları yapar. Kararmı kesindir. Sûra toplantısı hakkında bilgi veren Ankara Radyosu ise aynı anda, «askeri çevrelerin kanaatinin kısıntı değil, artturma olduğunu» bildiriyordu. Dâva uzun tartışmalarдан sonra İnönü'nün hâkemliği ile çözüldü, tasarruf fikri kabul edildi. Fakat şimdi de ek ödenek meselesi vardır. Yani bir tarafdan ta-

**siyasi
notlar**

sarruf yaparken, öte taraftan ek ödenek yoluyla tasarruf önlenecik tir. Anlaşmazlığa neden bir çözüm yolu bulunmasaçla merakla beklenmektedir.

S.K.D.

Sosyalist Kültür Derneği'nin geçen Cumartesi yapılan haftalık toplantılarında Türkiye Öğretmen Derneği Millî Federasyonu İkinci Başkanı Öğretmen Hürrem Arman, «Eğitimin ilke ve amaçları ve Millî Eğitimimin bugünkü durumunu üzerinde konuslu. Hürrem Arman dedi ki:

«Halk eğitimi ve ilköğretimi alanında dikkatci bir manzara ile karşı karşıya bulunmaktadır. 1 milyon çocuk ilkokula gideriliyor. İlköğretimden yüksün kalyor. Yetkililer işi küçük göstermek için okula giderilenin çocuk sayısını 800 bin olarak gösteriyorlar. Çinkili ilk öğretim'in çağdaş 7-11 yaşlarında esas alıyorlar. Oysa 222 sayılı İlköğretim Kanunu gereğince ilk öğretim çağ 7-14 yaşlarındır. Köylerimizde 17 binde ilkokul yoktur. 13 bin okul, beş sınıfı ve tek öğretmenlidir. Köy çocukların ancak yüzde 1'i ilkokuldan sonra bir orta dereceli okula devam edebilmektedir. Bu çocukların yüzde 99'u, kendilerine ödüllendirilen bügeli işe yaramaz nitelikte olduğunu, bir süre öğrenmekle, hatta okuma yazmayı bile undular. Köye göre öğretmenlerin eğitimde çalşan öğretmenlerin cogu en işik tatilden bile faydalananlar köyden uzaklaşma fırsatı aralar. Oysa, kaderini köye bağlayacak gerçek köy öğretmenine ihtiyaç vardır. Köy okullarını asıl ödevi, bir halk eğitim merkezi olmaktır...

Biz, Türkiye'deki bugünkü sisteme «testifîyelik» öğretim diyoruz. Çağdaş okulun kitapluk, laboratuvar, deneme yerleri ve alanları, uygulama bahçeleri gibi ihtiyaclarının hiçbirini bizim okullarda karşılamamaktır. Ortadoğum okulları, Cumhuriyetin ve demokrasının istediği vatandaş tipini yetiştirmekten çok uzaktır...

... Senat okullarının kurulmasından önce, bölgelik ihtiyacılara göre çevrelerin ihtiyacını karşılamak ve çevre etkilemektedir.

Devlet işlerinde büyük paralar mülteahîllerin cebine giderken, binlerce sanat okulu öğrencileri bu işlerle ilgilendirilmek, temirlerde örneğin yapı ustalarını okullarında, dâvar yapılıp yıkılır. Böylece ölü bir konu üzerinde çalıslır. Bu çalşmanın gerçek hayatı hiçbir ilintisi yoktur. Bunun sonucu olarak, sanat okullarından mezun olan gençlerin yüzde 65'i devlet dairelerinde memurluk bulma şansı nadide.

Yüksek öğrenmenin, özellikle teknik alanın dışında kalan konularda, genel aynı metodun içindedir.»

FERIT MELEN
elâfîa ederim

Üniversite ve denetim

Prof. Dr Edip Çelik

Universitelerimizin, öğrenci harçları yüksek bir oranda artırma kararı öğrencilerin örtüklerini büyütüp teşvikle karşılaşmış; öğrencilerin açıkları kampanya — Hükümetin de araya girmesiyle — Üniversite organlarının yeni harç tarifstesini uygulanmasını bir yıl ertelemesiley sonuçlanmıştır.

Bu olay başında çeşitli yorumlarla yol açmış; «Üniversite Reformu» yeniden söz konusu edilmesiyle başlamıştır.

Konu, üç ayrı çevrede, üç ayrı açıdan ele alınmaktadır:

Hükümet, bli süre önce, Üniversiteler Kanununun aksayan yünlünün düzeltilmesi amacıyla, Üniversitelerden yeni bir kanun tasaşı hazırlamalarını istemiştir. Üniversitelerarası Kurulda son seklini alan tasarı, gerekçesiyle birlikte Millî Eğitim Bakanlığına sunulmuş tur.

Bu tasarı ile gerekçesini, elde edemedigimiz için incelemek imkânını bulmadık. Ancak uzan haberlere göre, tasarı Üniversitelerimizde köklü bir reformu öngörmektede ve daha ziyade 1946 Kanunu —ufak değişikliklerle— 1960 dan önceki sekline sokmakla yetmektedir.

Oya, öğretim üyeleri arasında, gerek yönetim ve gerekse öğretim bakımından, bugünkü düzeni yeterli bulmamış ve Üniversite de köklü bir reformun zorunluğuna inanan kuvvetli bir akım vardır.

Öğrenciler ise, Üniversite yönetiminden ve öğretim üyelerinden davranışlarından yakınlardır. Üniversite organlarının öğrencinin karşısında görmekte: öğretim üyeleri kişisel çıkarlar ar�ında koşmakla suçlamaktadırlar.

Bu, bir tüm olması gereken Üniversitede, Üniversite — öğrencisi ikili-

liğinin doğması; öğrencinin hocası na karşı inancı ve saygısını yitirmesi.

Bu sorunlar üzerine önemle eğilme gerekir.

Ekonominin alanda olduğu kadar, siyasal ve kültürel alanlarda da «az gelişmiş» ilk sınırların aşamayan ilimizde, hiçbir kurum ya da kuruluşun, «köklü bir reform» zorunluğunu dışında tutulamayacağı kesindir. Üniversitelerimizin, cağın bilimsel gelişmelerine katkısı bir yana, bunları izlemekte bile yetersiz kaldığını saklamak hiçbir fayda sağlamsız. Bunun kesin bir gerçek olduğunu kabul etmek ve bu durumdan kurtulmamız yolamızı arastırmak ve açmak lâzımdır.

Üniversite reformunun başlica özelligi, bunun - yöneticisi, öğretim üyesi ve öğrencisiyle birlikte içten yapılması ve başarılması zerrevidir. Zira bu reform, herseyden önce, gerçek anlamda bir üniversitede zihniyetini getirebilmek, çalışma gücünü üstlül bir noktaya ulaştırmak ve sorumluluk duygusuna hareket verebilmektir. Denetimsiz bir sisteme bunları sağlananın zorluğu aicktir.

Bu yargı bizi, Üniversite改革unu, denetimin çok sıkı bir baflantısı olduğu sonucuna götürür ki, değişim istedigimiz ana konuda budur.

Bilindiği gibi, 1946 yılında yürürlüğe giren 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu, Üniversitelerin ve bunları oluşturan Fakültelerin «Bilim ve yönetim özerliği» ni tanımış; 27 Mayıs Devriminden sonra çıkan 115 sayılı kanunu öğretim üyelerinin baflantısıyla kuvvetlendirilmiş; nihayet 1961 de özerlik ve baflantsızlık Anayasaya geçirilmiştir.

Acaba bunlar ne ölçüde uygulanmaktadır? Üniversite baflantısının en kötü savunucuları bile, hukukla bağlı bir devlet üzerinde denetim diye kalmış hiçbir kurum veya kuruluşun bulunamayacağını kabul etmektedirler. Böyle olunca da, Üniversite bakımından — kamu oyu denetimi yanında — iki denetim yolu kalmaktadır: Yargı denetimi ve iç işleri.

Acaba bunlar ne ölçüde uygulanmaktadır?

Anayasanın 114 maddesi gerekince, «İdarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde yargı mercilerini denetim diye kalmamıştır».

Once, bu denetim yolumu harkete getirmek ılgılın müracaatına bağlıdır; ve bizde henüz kişisin kendi kurumlarına karşı dava açmaları olagan karşılaşmamaktadır.

Nitekim, Üniversitelerimiz aleyhine Danıştay'da açılan davaların istatistiği yapılsa, bunlardan coğunun, öğrenciler tarafından, disiplin kararlarına karşı açılmış olduğu görüllür.

Yargı denetiminin, Üniversiteler üzerinde etkisini zayıflatın asıl sebep ise, kararların uygulanmasının kendini göstermektedir.

Anayasa, 132. maddesinde «Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uyumak zorundadır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geçiktiremez» temel hükmünü koymuşsa da, özellikle İstanbul Üniversitesi'nde bazı öğretim üyeleri ile ilgili Danıştay kararları uzun süre uygulanmaması ve bu olay gerek bastırımda gerekse öğretim üyeleri arasında haklı tepkiler uppardır.

Bu arada baflansız Radyo da sansür merakını artırmaktadır.

Istanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Hüseyin Ayıri Sağosen'in «teilis» dövizde yolda yapacağı konuşma, «ördek Hüsni» zihniyetle sansür edilemek istenmiştir. Bu durumda Sağosen, İstiklal Bayramı strasında Türk - İş Genel Sekreteri Hâlid Tunç'un yaptığı gibi, konuşmayı reddetmemiştir.

Fakat, İç İşleri Bakanı Orhan Oztrak'ın müdahelesiinden sonra, Sağosen'e konuşmasını eksiksiz olarak yapabileceği söylenilmişse de, daha sonra konuşma makaslanmıştır. Türk - İş sözcüsü Sedat Ağralı da buna benzer bir sansür tehdidi yaşamıştır.

İşte, Osman Zeki Telci ve TMTF eski Başkanı Nafiz Duru;

Türk Devrim Ocaklarının, Üniversite genel binin toplumsal sorunlarıyla ilgili olarak düzenlediği ve

denetimde denetume baflanmaması; tarzında yorumlanmış ve bu yöneden sahne olmuştur.

Kanunica, Üniversitenin ve öğretim üyelerinin bilimsel baflantsızlığı ne kadar önemli ise, «Devlet Üniversitesi» niteliğindeki kurumların baflantsızlığı baflasız ölçüler içinde, bir idari vesayet denetimine bağlı tutulmaları da o kadar mahzurludur ve üstelik Ana yasanın sistemine de uygun düşmektedir.

Üniversiteleri, her çeşit siyasi ve idari denetimin dışında tutmak, örneğin, Üniversiteler Kanunu bile uygulamamak imkânı vermek; ya da kanunları uygulamamak halinde, bunu sağlamak yetkisinden Hükümeti yoksus bırakmaktadır. Nitelim, «4936 sayılı Üniversiteler Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna madde eklenmesi hakkındaki 115 sayılı kanunun yapılımasını emretti» bazı yönetmelikler, aradan dört yıl geçtiği halde, yapılmak yürürlüğe konmamıştır.

Üniversitelerin, mahkeme kararlarına uymanız, durumunda da aynı sonuç ortaya çıkmaktadır ki, bundan hemen aşağıda söz açılacaktır.

Universite baflantsızlığının en kötü savunucuları bile, hukukla bağlı bir devlet üzerinde denetim diye kalmış hiçbir kurum veya kuruluşun bulunamayacağını kabul etmektedirler. Böyle olunca da, Üniversite bakımından — kamu oyu denetimi yanında — iki denetim yolu kalmaktadır: Yargı denetimi ve iç işleri.

Acaba bunlar ne ölçüde uygulanmaktadır?

Anayasanın 114 maddesi gerekince, «İdarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde yargı mercilerini denetim diye kalmamıştır».

Once, bu denetim yolumu harkete getirmek ılgılın müracaatına bağlıdır; ve bizde henüz kişisin kendi kurumlarına karşı dava açmaları olagan karşılaşmamaktadır.

Nitekim, Üniversitelerimiz aleyhine Danıştay'da açılan davaların istatistiği yapılsa, bunlardan coğunun, öğrenciler tarafından, disiplin kararlarına karşı açılmış olduğu görüllür.

Yargı denetiminin, Üniversiteler üzerinde etkisini zayıflatın asıl sebep ise, kararların uygulanmasının kendini göstermektedir.

Anayasa, 132. maddesinde «Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uyumak zorundadır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geçiktiremez» temel hükmünü koymuşsa da, özellikle İstanbul Üniversitesi'nde bazı öğretim üyeleri ile ilgili Danıştay kararları uzun süre uygulanmaması ve bu olay gerek bastırımda gerekse öğretim üyeleri arasında haklı tepkiler uppardır.

Bu arada baflansız Radyo da sansür merakını artırmaktadır.

Istanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Hüseyin Ayıri Sağosen'in «teilis» dövizde yolda yapacağı konuşma, «ördek Hüsni» zihniyetle sansür edilemek istenmiştir. Bu durumda Sağosen, İstiklal Bayramı strasında Türk - İş Genel Sekreteri Hâlid Tunç'un yaptığı gibi, konuşmayı reddetmemiştir.

Fakat, İç İşleri Bakanı Orhan Oztrak'ın müdahelesiinden sonra, Sağosen'e konuşmasını eksiksiz olarak yapabileceği söylenilmişse de, daha sonra konuşma makaslanmıştır. Türk - İş sözcüsü Sedat Ağralı da buna benzer bir sansür tehdidi yaşamıştır.

İşte, Osman Zeki Telci ve TMTF eski Başkanı Nafiz Duru;

Türk Devrim Ocaklarının, Üniversite genel binin toplumsal sorunlarıyla ilgili olarak düzenlediği ve

denetimde denetimedir; Üniversitelerin kendi kendisini ekşitirmesi ve bu suretle hem yolsuz tutum ve davranışları önleme, hem bilimsel gelişmeyi sağlamasıdır.

Bizim kanımızda bir iç denetim dişinden denetimi gereksiz dumru sokacağı için önemli ve zorludur. Oysa, bugüne dek ne Üniversitesi içi, ne Üniversitelerde, etkili bir denetim mekanizmasını kurmak ve işletmek mümkün olamamıştır. Bunun çeşitli nedenleri arasında belki de yanlış bir meslek dayanışması zihniyeti birinci derecede rol oynamaktadır.

Bu zihniyet, bilimsel araştırma ve gelişmenin şartı olan eleştirmeyi önleme; kusurları ortadan kaldırma; ancak, ne var ki, kusurların ortadan kaldırıldığı için, «Üniversitede reform» istek ve çağrıları Üniversite dışından gelmeye başlamaktadır.

Hükümet, Üniversitelerden yedi

GFRÇEK SAYGISI

Bağımsızlık bilincine doğru

Cumhuriyet'in yeni bir yıldönümünü daha kutladık. 1947'den bu yana millî baflantsızlığını her yıl biraz daha kaybettigimizi görmenin acısı ve öfkesi içinde andığımız 29 Ekim'i, bu yıl, daha değişik bir ortamda, Ankara ve İstanbul sokaklarından yükselen «Yankee! Go home!», ya da «Biri dolarlarını satın alamazsınız», haykırışının umutlu aydınlığı içinde anıyoruz. Yüz kızağı baflantsızlıklar yillardan sonra yeniden baflantsızlık bilincinin uyanışı, 1964'ün 29 Ekim'ine ayrı bir anlam kazandırıyor.

Çoğu zaman Cumhuriyet bayramında, ya da 10 Kasım'a doğru açıp kimi yerlerin yeniden okuduğum Nutuk'un bir sayfasında söyle diyor Atatürk: «Bir yaşamak istiyen, haysiyet ve gergiyle yaşamak istiyen bir millet. Hatalı bir yolda yürümek yüzünden bu vasıflardan mahrum kalmaya tabammüll edemeyiz. Alım, cahil, istisnasız tamamıyla idrak etmeksiz, bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış, faktat sonuna kadar kavum akitmeye karar vermiştir. O nokta tam istiklalin temini ve devamıdır. Tam istiklal denildiği zaman, tabii, siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, harsı, v.s. her hususta tam istiklal ve tam serbestlik kasdomuştur. Bu saylıklarının herhangi birinde istiklalden mahrum olmak, hakiki manasıyle bütün istiklalden mahrum olmak demektir.»

Böyle diyordu Atatürk!

Oysa son 17 yıl, durmadan, siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, istiklalinden tâviller vermekte, bunları dış yardımıcılara trampa ederek Amerika'ya baflantsız bir ülke durumuna gelmekle geçti.

Biz hem baflantsız bir devlettik, hem de bütçemizi denk getirmeyi, paramızın değerinde istikrar sağlanmayı Amerika'ya taahhüt etmek zorunda kalyorduk!

Biz hem baflantsız bir devlettik, hem de iktisat politikamız Amerika'nın istegine göre çiziyor, ille de özel sektör eliyle kalkınacağı diye debeleniyorduk!

Biz hem baflantsız bir devlettik, hem de Birleşmiş Milletler'de Amerika delegesi parmağını kaldırmadan oyumuzu belli edemiyor, millî kurtuluş savaslarını yapan az gelişmiş ülkelerle karşı emperyalist devletlerin yanında yer alıyordu!

Biz hem baflantsız bir devlettik, hem de Amerikalıların yardımını denetlemek bahanesiyle her türlü iş işlerimize karışmalarına müsaade ediyoruk!

Biz hem baflantsız bir devlettik, hem de NATO'yla bile ilişgi olmayan, doğrudan doğruya bir yabancı devletin — Amerika'nın — emrinde olan işler veriyor, topraklarımıza yabancılar kiralıyoruk!

Biz hem baflantsız bir devlettik, hem de kafayı çekip arabalı yurttaşlarımızın üzerine sürenleri kendi mahkeme içinde yargılanımyorduk!

Biz hem baflantsız bir devlettik, hem de bize «Verliğimiz silahları millî menfaatlerimize göre değil bizim tâyin edeceğiziz hedeflere göre kullanabilirsiniz!» diyorlardı!

Biz hem baflantsız... «Hadi canım sen de!»

erkek baflantsızlık, politik baflantsızlıkla birlikte ekonomik baflantsızlığı da gerektirir. Az gelişmiş bir ülkede ise ekonomik baflantsızlık, ancak kapitalist olmayan bir yoldan ve köklü sosyal yapı reformlarıyla gerçekleştirilebilir.

Bunun için baflantsızlığını ve bunun millî haysiyetimizle ve ekonomik kalkınmamızla baflantsızlığını halkımıza anlatmak, baflantsızlık bilincini uyandırmak, geliştirmek, demokrasi ve özgürlük içinde kalkınmanın temel şartıdır.

1964'ün 29 Ekim'ini umutlarla kutluyoruz.

Fethi Naci

SIYASI NOTLAR

Universitedeki Huzursuzluk

Universite 2 Kasım günü yenisinden yine açılmıştır. Ders yilt, gergin bir havada başlayacaktır. Üniversite ve öğrenciler arasında harçlar konusu dolayısıyla aşağı yukarı gerginlik giderilmiş değildir. Millî Eğitim Bakanının baskı styla, harçlar konusunda yenilikçi kabul eden bir kismın öğretim üyeleri sınırlıdır. Kamu oyunda Universite teyi savunma durumunda birakılmıştır. Bu, bir tüm olması gereken Üniversitede, Üniversite — öğrencisi ikili-

durumda, gergin bir havada başlayacaktır. Üniversite ve öğrenciler arasında harçlar konusu dolayısıyla aşağı yukarı gerginlik giderilmiş değildir. Millî Eğitim Bakanının baskı styla, harçlar konusunda yenilikçi kabul eden bir kismın öğretim üyeleri sınırlıdır. Kamu oyunda Universite teyi savunma durumunda birakılmıştır. Bu, bir tüm olması gereken Üniversitede, Üniversite — öğrencisi ikili-

durumda, gergin bir havada başlayacaktır. Üniversite ve öğrenciler arasında harçlar konusu dolayısıyla aşağı yukarı gerginlik giderilmiş değildir. Millî Eğitim Bakanının baskı styla, harçlar konusunda yenilikçi kabul eden bir kismın öğretim üyeleri sınırlıdır. Kamu oyunda Universite teyi savunma durumunda birakılmıştır. Bu, bir tüm olması gereken Üniversitede, Üniversite — öğrencisi ikili-

durumda, gergin bir havada başlayacaktır.

Görüldüğü gibi, baflantsız Üniversite gibi radyo da içtenmektedir. Fakat, iç işleri Bakan Orhan Oztrak'ın müdahelesiinden sonra, Sağosen'e konuşmasını eksiksiz olarak yapabileceği söylenilmişse de, daha sonra konuşma makaslanmıştır. Türk - İş sözcüsü Sedat Ağralı da buna benzer bir sansür tehdidi yaşamıştır.

Universite baflantsızlığının dış denetimle baflanmadığını savunmaya göre, baflantsızlıkla baflan-

madı. Gene öğrencimizde gecenin içi denetimedir; Üniversitelerin kendi kendisini ekşitirmesi ve bu suretle hem yolsuz tutum ve davranışları önleme, hem bilimsel gelişmeyi sağlamasıdır.

Bizim kanımızda bir iç denetim dişinden denetimi gereksiz dumru sokacağı için önemli ve zorludur. Oysa, bugüne dek ne Üniversitesi içi, ne Üniversitelerde, etkili bir denetim mekanizmasını kurmak ve işletmek mümkün olamamıştır. Bunun çeşitli nedenleri arasında belki de yanlış bir meslek dayanışması zihniyeti birinci derecede rol oynamaktadır.

Bu zihniyet, bilimsel araştırma ve gelişmenin şartı olan eleştirmeyi önleme; kusurları ortadan kaldırma; ancak, ne var ki, kusurların ortadan kaldırıldığı için, «Üniversitede reform» istek ve çağrıları Üniversite dışından gelmeye başlamaktadır.

Hükümet, Üniversitelerden yedi

Universite baflantsızlığını dış denetimle baflanmadığını savunmaya göre, baflantsızlıkla baflan-

madı. Gene öğrencimizde gecenin içi denetimedir; Üniversite — öğrencisi ilişkilerini karşılıkla inancı ve saygı yönüne sokamazlar kısacası «idare-i ma'siat» yolundan yolamazlarsa, bundan en büyük zararı gene Üniversiteler görecektir.

Cumhuriyetin 41. yılında yabancı

bir profesörün gözü ile TÜRKİYE

TÜRKİYE'DE POLİTİKA ÇIKMAZLARI

Birinci çıkmaz

Türkiyede Adalet Partisinin resmi sembolü, yarım daire biçimindeki doğan güneşin üstüne komşu açık bir kitabı altında bulunan «A.P.» harfleridir. Bu, resmi yorumlama şeklidir. Fakat başka türlü bir yorumlama olduğu da söylemiz. Söylenti halinde dolaşan bu yorumlamaya göre A.P. harfleri Allahı ve Peygamberi, açık duran kitap Kurani, yarım daire de gökten inen nuru gösterir.

Bu yorumun memleketin her tarafında kulaktan kulağa fısıldandığı asilsiz da olsa, Türk aydınlarının çoğu ve şehirlerde oturan seçkin zümre, bunun doğruluğuna inanır. Bu, Adalet Partisini, Atatürk'ün temel reformlarından biri olan laiklik için tehlükे teşkil ettiğine dair endişeleri haklı göstermeye yarar. Türkiye'nin politika hayatında bu endişeleri yeni değildir. Gerekte bunlar, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana kırk yıl geçtikten sonra herci siyasi partilerden başka herşeyin meydana çıkması ile birlikte doğmuştur. Şehirli seçkin zümre'in bu endişeleri bütünlü temayili, Türk politikasının ve toplumunun temel problemlerinden birini anlatır. Bu problem, okumus, epeyce sozopolit ve klüçük bir şehirli zümre ile okumamış, genelge bağlı köylülerin, klüçük şehir insanının ve eskiden köylü olan yeni şehirlerin meydana getirdiği büyük kitle arasında gerek maddi ve gerekse manevi yönünden mevcut büyük uyarımdur. Bu çıkmaz, bugün Türk'iyede yapılan bütün tartışmaların temelini teşkil eder. Her Türk'ün geçmişe dair kişisel görlüntüsünü, bugünkü durumunu ve geleceğe ait umutlarını etkileyen bu çıkmazdır. Her Türk'ün vatandaşlık anlayışını ve vatandaşlarına karşı davranışını tayin eden bu uyarımdur. Nihayet bu, her Türk'ün demokrasiye karşı birbirine zıt hisler taşımasının sebebidir. Hızbır Türk, bu çıkmazın yalnız kendine mahsus olmadığını yarınlık yamalak bildiği halde, bununla avunmaz. Ancak belki de, Asya ve Afrikâniñ alâbildigine yoksul yığınlarından Birleşik Amerikâdaki zenci topluluğuna kadar herkes için çağımızın bir özelliğidir bu. Kâsası, Türkiye, yirminci yüzyıldaki kitle uyaşımı dönenin yaşamaktadır. Burada bu temel çıkmazın gelişmesini, bunun yanında da 27 Mayıs 1960 dan bu yana Türk politikasında kendini gösteren daha yakın çıkmazları inceliyeceğiz.

Ikinci çıkmaz

Bugün Türk'iyenin gönül politika sahnesinde egemen olan üç önemli kuvvet vardır. Bu kuvvetler, Menderes, İnönü ve 27 Mayıs kelimeleri ile sembolize edilmiştir. Menderes, kendisinin liderliğinde 1950 den 1960 yılına kadar memleketi iktidarı elinde bulundurmuş olan Demokrat Parti temsil eder. Adalet Partisinde yeniden canlanan Demokrat Parti, ekonomik ve sosyal kalkınmada liberal tutuma taraftardır. Özel teşebbüse büyük önem verir, geleneksel duygulara ve kurumlara, özellikle dine karşı daha gevrek bir tutum gösterir. Adalet Partisi, Demokrat Partinin kazandığı kitle destegini miras olarak alıp memleketin en büyük parti haline gelmiştir. Bugünkü politika hayatının birincisi çıkmazının özü buradadır: Köklü ve hızlı bir reforma muhalif bir partiyi destekleyen geniş bir kitlenin (belki de yoğunluğun) mevcut olması.

Bugünkü Türk politikasının ikinci kuvvetini sembolize eden İsmet İnönü, memlekette etkili bir siyasi gâsiyet olarak, uzun bir devlet hizmetinden sonra tekrar Başbakan olmuştur. 1938'de Kemal Atatürk'ün ölümünden bu yana İnönü'nün liderliğinde

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dış Münasebetler Enstitüsü tarafından yayımlanan «Milletlerarası Münasebetler Türk Yılı 1962» de Amerikalı Prof. Frank Tachau ve A. Haluk Ülman'ın birlikte hazırladıkları «Dilemmas of Turkish Politics» adlı bir inceleme yapınladı. 1965 seçimleri arifesinde Türk'iyenin politik tablosunu çizmeye çalışan bu incelemenin önemli kısımlarını görüşlerimize uygun olduğu için değil, ilgi çekici bularak okurlarımıza sunuyoruz

bulunan Cumhuriyet Halk Partisi, 1950 de yapılan serbest genel seçimlerden sonra daima bir azınlık parti olarak kalmıştır. 1923 de büyük Atatürk'ün kurduğu bu parti, Cumhurbaşkanı olarak İnönü'nün muhalif partiler kurulmasına izin verdiği, kendisinin ve partisinin halkın oyu ile iktidardan ayrılmaması razı olduğu tarihten önce 27 yıl süre ile memleketi muhalefetsiz yönetmiştir. Bu parti, planlı kalkınma ve reform için büyük çaba gösterilmesine, merkezi bir otoriteye daima taraftar olmug, laiklik de dahil olmak üzere Kemalizm altı ilkesine bağlı kalmıştır. Seksenlik Başbakan, son zamanlarda yeni hükümetinin kabul ettiği programa vergi reformu, toprak reformu ve köy kalkınması konularını temel olarak almakla partisinin bir niteligiini yeniden ortaya koymustur. Fakat Parlementoda veya memlekette coğullukun destegini sağlayamadığı için yeni hükümetin sonu belli değildir. Böylece Türk politikasının ikinci çıkmazı da su oluyor: Demokrasiye bağlanmış ve aynı zamanda ileri bir reform ve kalkınmaya taraftar olan kişiler, demokratik yollardan hedeflerine ulaşmak için muhtaç bulundukları coğuluk destegini elde edemiyorlar.

Üçüncü çıkmaz

27 Mayıs, bugünkü Türk politikasının üçüncü kuvvetini sembolize eder. Bir askerî iktidâlin vuku bulduğu tarih bu olduğu gibi, bu kuvvet de silâhî kuvvetlerden yandır. İktidâl, demokrasiyi ve Kemal Atatürk'ün devrimlerini savunma olarak haklı göstermiştir. İktidâl yapanlarına tuttuğu yolun ilk etkisi, İktidâlellerin baziklerinin böyle bir niyeti reddetmesine rağmen, Menderes'in de Demokratlarım iktidardan düşmesi, İnönü ve Cumhuriyetçilerin sonunda İktidâra gelmesi olmuştur. Bundan daha önemlisi, askerlerin hareketi, Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk'ün koyduğu bir ilkenin, ordunun siyasi bakımından tarafsızlığının cıgnemesi sonucunu doğurmustur. Bu ilkenin cıgnemesi, bugünkü Türk politikasının üçüncü ve en büyük çıkmazını meydana getirmiştir. Bu çıkmaz, ordunun siyasi tarafsızlığını, özellikle Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi ve onların temsil ettiği her konu arasında anlaşmazlığın devam etmesi karşısında ordunun politik tarafsızlığını yeniden kurmanı nasıl mümkün olabileceği noktasında toplanır.

Bu çıkmazlar, 27 Mayıs 1960 iktidâlinden beri sittikçe büyümüştür.

ek planlı ekonomi ile gerçekleştileceğileri sürdürdü. Nihayet, hızlı bir ekonomik kalkınmanın, endüstriyi devletleştirmek, mülkiyet hakkını sınırlama yetkisi ve istihmâk imkânlarına sahip güçlü bir devlet organı gerektirdiği görüşünü savundular. Bu grubun bazı üyeleri sosyalist yahut aksa açıkça kabul ettiler. Bu, cumhuriyet Türk'iyenin tarihinde yeni bir hareketti.

Bu gruptan bir kişinin (Mümtaz Sosyal YÖN) söylediğ gibi, Menderes çağından hâliniz kurtulamamış bir memlekette bu iktidârları kabul etmek son derece zordu. Menderes devrinde siyasi baskilar, hızlı kalkınmanın bir geregi olarak ileri sürüldü. Kurucu Meclisin coğulluğu klâsik demokrasi idealine bağlıydı. Bu coğulluk hâlin Menderes rejiminin verdiği tecrübe den dolayı, sosyal ve ekonomik haklardan çok siyasi hak ve hürriyetlere sit гарантlerin genişletilmesine öncelik veriyordu. Bundan dolayı hükümete bu alanda genetkiler verilmesi fikrine karşı çıktı. Sosyal demokratlara karşı klâsik demokrasi ilkesini savunan kimse, iş adamları ile ekonomide devlet müdahalecilik kabul etmeyen kimse tarafından desteklendi. Buna, iş adamlarının kalkınma alanında evelece hükümetin yüklediği yüklenmeye hazır, istekli ve muktedi olduğunu, ekonomide hükümetin oynadığı rolü genişletmenin değil, kismanın zaman geldiğini ileri sürdü. Ayrıca, ekonomi ve sosyal kalkınmanın zaman istediğini kâğıt reformlar yoluyla kalkınmanın bir şansa gerçekleştirebileceğini iddia etmekte direndiler.

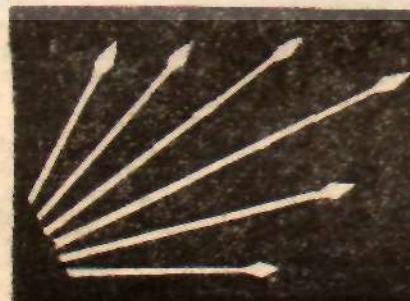

Kurucu Mecliste partiler

Kurucu Meclisin seçime şekli, siyaset partileri ilgili olarak karmaşık bir durum meydana getirdi. Demokrat Parti kanun çizili ilan edilmiş, yeni partilerin kurulması da henüz izin verilmemiştir. Bunun sonucu olarak Meclisin bâlyâk coğullugunu Cumhuriyet Halk Partisi meydana getirdi. Ancak bu nokta yanlış bir kanaat uyandırmamalıdır. Zira Kurucu Meclisin kuruluşuna da kanun, parti disiplinine girmeyi ve part grubu meydana getirmeyi yasak ediyor. Böylece, Meclise hâkim olan, parti grubu değil, menfaat grupları idi. Ornegi programında planlı ekonominin ilkelere bulanan Halk Partisinin bazı üyeleri, Kurucu Mecliste iş adamlarının menfaatlarını test ediyorlardı. Böylece de, özel teşebbüslerde konuşuyorlar, devletleştirme ve iktidâl meşelerinde ulaşmaz bir tutum takınıyorlardı. Bunun aksine olarak, daha muhafazakâr olan Cumhuriyetçi Köyü Millet Partisinin bazı üyeleri de, son dereceli olan bazı tekâflileri destekliyorlardı. Bu, sosyal ve ekonomik konularda her partinin muhafazakâr, müdahalecilik kabul etmeyen liberal ve ileri diye gruplara ayırmaları ile sonuçlandı.

Türk'iyede İşçi Partisi

Seçimlerin önemli bir özelliği, yeni partinin sahneye çıkması idi. Bu, Türk'iyede İşçi Partisi idi. İşçi Partisi, 1960 iktidâlinden sonra ilk defa açıkça meydana gelen sosyalist eğilimin bir sonucuydu. Parti sosyal adaletin radikal reformları gerçekleştirmesini kabul etmiştir. Ancak bu before ulaşmak için demokratik olmayan metodlar kullanılmamasını reddeder. Süphe yâki, başarısızlıkla sonuçlanan ve 1963 Mayıs ayında yapılan ikinci iktidâl teşebbüsünden sonra Yön ve Sosyal Adalet gibi so-

TÜRKİYE TARAFSIZLIGA KAYIYOR

Ciddiyeti ile tanınmış Fransız gazetesi *Le Monde*'da çıkan ve basınımızda kısmen yer bulan başyazıyı tam olarak yayınlıyoruz. *Le Monde*, başyazısında Türkiye'de milliyetçilik akımının yeniden uyamışını ele almaktadır.

Doğu ve Batı arasındaki buzların çözülmesinden beri, Moskova, Batıdan ve özellikle «Üçüncü Dünya» dan gelen bir devlet başkanı, başbakan ve parti liderleri akınına sahne oldu. İki büyüklerin anlaşma yolları aradığı bir sırada, «Ufaklar»ın Sovyetler Birliği ile ayrı ayrı bir anlaşma şekli bulmaya çalışmaktadır. Çekarları vardır. Iran ve Pakistan gibi «Bağı» ülkeler bile —CENTO üyeleri (Eski Bağdat Paktı)— bu yola gitmişlerdir. Yalnız CENTO üyelerinden Türkiye, Moskova'dan gelen birçok çağrı cevapsız bırakmıştır.

Bu tutum dürüst ve tavrı vermez Türk milli karakterin olduğu kadar, geleneksel düşman sayılan «Moskof» hakkında duyulan asırlik güvensizliğin sonucudur. Güvensizlik Stalin Rusyasının ikinci Dünya Savaşının sonunda yaptığı toprak talepleriyle artmıştır. Bu sebeple, 30 Ekim 1964 tarihü üzerinde önemle durulmalıdır. 25 yıldan beri ilk defa olarak, Türk Dışişleri Bakanı Erkin Moskovaya resmi bir ziyaret yapacaktır.

Ziyaretin, Türkiye'de tarafsızlık lehine bir akrın geliştiği bir sıraya rastlanması, onun önemini daha da artırmaktadır. Sorumlu politikacılar, Ankaranın dış politikasında bir değişiklik yapılması gerektiği ileri sürmekte tereddüt etmemektedirler. Daha birkaç ay öncesne kadar «Atlantik» allesine kesin bağlılığı en ufak şüphe götürmeyen basın, artık

Türkiyenin Batı İttifaklarından ayrılması ihtimali üzerinde durmaktadır. Nitekim bu alandaki radikal görüşleri yüzünden kapatılan «YÖN» dergisinin yeniden yayınlanmasına müsaade edilmiştir. Öğrenci teşekküler, Hükümetin iki gözlemci gönderdiği bağlantısız ülkeler konferansında Türkiyenin bulunama yışından duydular üzüntülü bir bildiri ile belirtmiştir.

Türk kamuoyundaki bu değişikliğin kaynağı, görünüşe göre, Kıbrıs meselesi olmuştur. El altından Ankaranın görüşlerini desteklemekle beraber Washington Türkivede şiddetten tenkit edilmektedir. Tenkitler, sadece Amerika Türk askeri müdahaleyi önlediği için değil. Atlantik İttifakı uğruna Türk milli çıkarlarını fedaya hazır göründüğü için yapılmaktadır. Ne gariptir ki Arsevek Makarios'un bellî başlı tezlerini desteklediği halde, Sovyetler Birliği'nin tutumu, pek fazla tenkit konusu olmamıştır. Moskovanın Adanın tam bir bağımsızlığa kavuşturulmasını ve silahsızlandırmasını isteyen tezinin, Ankaranın Enosis'i önleme azmiyle birleştiği, bunun da iki ülke arasında bir anlaşma zemini hazırladığı düşünebilir.

Bununla beraber, Kıbrıs meselesi, bir Türk-Sovyet yakınlaşmasının lehine isleyen çeşitli unsurlardan sadece bir tanesidir. Türkiye birkaç yıl önce de tarafsızlığa kaymanın cüzbinesine kapılmıştı. 1960'ta Menderes'in devrilmesinden sonra, askerler «Türk egemenliğini tam anlamıyla kurma» arzularını saklamışlardır. Onlara göre, milletlerarası yumasama ve yeni nükleer strateji dolayısıyla, gelişme halindeki bir tilkenin çok pahalı, büyük bir ordu beslemesine artık lüzum kalmamıştır. Birçok iktisatçı ve aydın Amerikan yardımını tenkit süzgeçinden geçirmiştir. Yardımı, bunların bir kısmı yetersiz, diğerleri de hızla sanayileşme zorundak bir ülke için zararlı bulmuşlardır. Böylece, kaynağa, özellikle Kemalist tarafsızlık politikasına dönüs ifade eden yeni Türk milliyetçiliğinin geliştiği görülmektedir.

Moskovaya gitmekle Erkin'in, İttifaklarda değişiklik yapma niyetinde olduğunu ihtimal verilmektedir. Fakat Sovyet liderleri, daha az «bağımlı» bir politika gütmeyle memleketin sağlayacağı politik ve ekonomik avantajlar konusunda Türk hakanının gözünü kamaştırmaya çalışacaklardır.

ması oldu. En başta aydınlarla serbest meslek sahiplerinin (partinin aldığı oyaların olduğunu bular vermiş) gösterdiği bu ilgi, Cumhuriyet Halk Partisinin sol kanadından da geliyordu. Bu çevrelerde meydana gelen kani, memleketin karşılaşacağı sosyal ve ekonomik problemlere ilgili nahoş gerçekleri açıkça ortaya koymaktan çekinmeyen bir grubun ortaya çıktığı noktasında toplantıydı. Bu görüşün en iyi örneği bir süre önce Halk Partisinden çıkan Kasım Gülek'ten geldi. Gülek, Halk Partisinin eski gücüne yeniden kavuşması için, İşçi Partisinin istediği reformları kabul etmesinin şart olduğunu ileri sürdü. Bununla birlikte, organize işçilerin büyük bir kısmını temsil eden Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun, partinin işçi ve köylü adına konuştuğu ileri sürmesine rağmen, İşçi Partisi tanımaması büyük bir önem taşıyordu.

Politik hayatının bitiminde İnönü

Bu incelememize başlarken, Türkiye'de köylü kitleleri ile okumuş şehirli zümre ara-

sında mevcut bilyik uçurumun meydana getirdiği temel çökme işaret etmiştir. Ayrıca, bugünkü Türk politikasına üç kuvvetin hâkim olduğunu söylemek istik: Adalet Partisinde tecessüm eden Adnan Menderes ruhu, İsmet İnönü ve Halk Partisi, 27 Mayıs. Bunun ardından, bu üç kuvvetten her birinin bugünkü Türk politikasında birer çökme belirlediğini ileri sürmüştür: Adalet Partisi, köklü reformlar yapılmasına karşı direnen bir kitle muhalefetini, İnönü ve Cumhuriyetçiler hem ileri reformlara, hem de demokratik metoda bağlılığı ve 27 Mayıs'a silahlı kuvvetlerin politikaya karışımata devam ettigini temsil eder. 1964 yılının başlarında bu üç kuvvetten her biri, birbirlerine bir çekiş «kış deme» durumuna girer. Denebilir ki, her üçünün de en az bir defa parmağı yanmış ve daha önce rastlandırdıdan daha büyük bir tedbirlerin içinde davranışına başlamışlardır.

Bu nokta, özellikle Adalet Partisi için söz konusudur. Distan bakıldığı zaman bu parti kendinden emin ve canlı görünüyorsa da, 1963 yılı sonlarındaki seçim kampanyası ile bunu takiben kabine buharı sırasında, daha önceki durumlarla karşılaşmadığı zaman son derece yunusak bir tutum göstermiştir. Belki bu yunusaklılığı İktidara geçme günün yaklaştığını sezmemek ileri geliyordu. Gene muhtemeldir ki Adalet Partisi, 1962 Şubatında ve 1963 Mayısında yapılan iki iktidarı teşebbüsünden ve geçici olarak serbest bırakılan eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın bu durumundan yaranan bir girişi zaman 1963 Martında karşılaşlığı sert muhalefetten sonra ayılmış olabilir.

İnönü ile Cumhuriyetçiler de, hiç olmazsa yakın bir gelecek için bir azınlık partisi olarak kalacakları gerçekini anımsıslardır. 1961 ve 1963 arasında azınlık partilerin desteğine dayanarak iktidarda kalabilmezi başardılar. Fakat Mahalli seçimlerden ve geçen yılı kabine buharından sonra «reformlar» gerçekleştirmek şeklinde eski tâlikâye döndüler. Fakat bu reformların (beş yıllık plan, yeni vergiler, toprak reformu ve toplum kalkınması) yeteri kadar radikal olduğu veya bunların kısa bir zaman içinde partide siyaset sonuçları sağlayacağı son derece şüphelidir. Bundan dolayı, reformların hedef aldığı yoksul köylülerin ve şehirli olmuş eski köylülerin bu tedbirleri anlayacağı ve destekleyeceği konusu büyük bir soru işaretini meydana getiriyor.

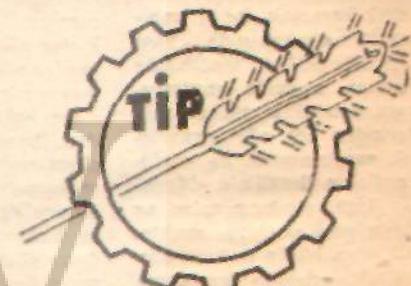
Bu yüzden, İnönü'nün siyasi hayatın çekilmesi sona erden önceki gibi demokratik şıkların muhafaza edilmesinden fazlası isteyemeyeceği tamamen mümkün değildir.

Askerlerin tarafsızlığı teorik bakımından olduğu gibi pratik bakımından da gerçekleştirmeye Inönü'ü asgari başarısından bile mahrum kalabilir. Kanıtmazca, 1960 İhtilâlinde bu yana geçen dönemdeki gelişmeler açıkça gösteriyor ki, askerlerle ilgili bu ilke henuz yeniden gerçekleştirmemiştir. 1963 yılının ikinci yarısında askerler de daha büyük bir ihtiyatla (belki de sabırla) davranmışlardır. Onlar, 1960 Mayısından 1961 Kasıma kadar iktidarı tek başına elde tuttukları 17 ay içinde önemli bir ders almışlardır. Hiç olmasa yüksek rütbeli subaylar bu denemin tekrarını istemiyorlar; durumunu gösteriyor. Onlar, siyasi bir temelden ve beceriden yoksun olduklarını anlamakla kalmadılar, Türk birliği bâbîlik bir darbe yediniğini gördüler. Bu konuda birkaç yıl önce düşünlümesi mümkün olmuşan tenkitler şimdi bütün memlekette serbestçe yapılmaktadır.

Öte yandan, genç subaylar, 1960 ve 1961 yıllarındaki olaylardan başka türlü bir sonucu çıkarmayı olabilirler. Pek muhtemeldir ki, siyasi partilerin ve sivil politikacıların vaktinden önce tekrar sahneye çıkmamasına izin vermekle, o yılların en büyük hatasını yaptıklarını düşünmektedirler. Bu tepkinin en kesin delili, 1962 subatında ve 1963 Mayıs'ta yapılan iki iktidarı teşebbüsüdür. Fakat anlaşılmıyor ki, simdilik kontrol daha ilmi yüksek subayların elindedir.

Süpelli görünen diğer bir faktör de İşçi Partisi ile solcuların geleceğidir. Bu çökmez böyle giderse ve partinin faaliyet göstermesine devamı olarak müsaade edilirse, İşçi Partisinin büyük partilerin oylarını kapaması mümkün olabilir. Bununla birlikte yakın gelecekte partinin küçük ve etkisiz kalacağı söylenebilir. Bunun sebebi, radikalizm ve Kemalizm prensiplerine bağlılığıdır. Radikalizm, partinin kitlece desteklenmesini önleyebilir. Kemalizm prensipleri ise Cumhuriyet Halk Partisinin sahip olduğu kalmak eğilimindedir. İşçi Partisinin mevcut olması, Cumhuriyet Halk Partisini merkezden sola doğru itebilir.

Türkiyenin siyasi hayatının geleceği oldukça dumanlıdır. En geç 1965 Ekiminde yapılacak olan genel seçimler çok seyretilecektir. Adalet Partisinin parlamentoda kesin çoğunluğu değilse sandalyelerin epeyce büyük bir kısmını kazanmasının nasıl önleneceğini söylemek güçtür. Bu ancak partie karşı baskı tedbirleri almaktan mümkün olabilir. Eğer seçimleri bu parti kazanırsa, geleceğin anahtarı, parti liderleri ile

ordunun komuta takımı arasındaki ilişkilerde bulunacaktır. Bundan da öneği, geleceğin sivil ve asker liderleri arasındaki ilişkiler nasıl olursa olsun, hem politikacılara ve hem de komutanlarına güvenmeleri için ikna edilmeleri gerekecek olan genç subayların davranışını meselesidir.

Herseye rağmen, memleketin günlük politikasındaki olaganüstü gelişmeler bir yana, temel çökmez, kitlelerin sevinçler arasındaki uçurum olarak kalmaktan devam edecektir. Burada incelemeye çalıştığımız daha yakın çalışmalarla çözüm yolu bulabileceğiz, belki ondan sonra Türk halkı, toplumun asıl hastalıklarını dikkatini ciddi şekilde yönetebilecektir. Aksi takdirde Türkiye de, bütün Asya, Afrika ve Latin Amerika memleketlerini tehdit eden toplumsal ayaklanmaya, birçok gözlemeçinin tahmin ettiğinden daha yakın olduğunu gösterecektir.

İSMET İNÖNÜ

ADNAN MENDERES

İki skandal semboleri

Giritli'nin Yeni — Korsanlığı

Prof. Dr. Ismet Giritli, fikir korsanlığını fuhus, kumar ve ayno-keşlik gibi çaresiz bir alışkanlık haline getirmiş bir öğretim üyesidir. Üniversitenin fikir korsanlığı konusundaki pasif tutumundan ceza alan Giritli, perversen Ortaçağ korsanlığını sürdürmekteydi. Bunun ilk örneğini, beş profesörden kurulu bir komisyonca «ilmî» sayilarak Giritli'nin profesörüğünü sağlayan «Franko Regimi» incelemesiyle vermiştir. Şimdi de bu fikir korsanının «Amme İdare Teskilatı ve Personeli» adlı kitabı bir karıştırma: Facial, Onşozlunda Prof. Siddık Sami Onarın «İdare Hukukunun Umumi Esasları» adlı eserini, yeni Anayasasının kabulünden sonra değerlendirdi, fakat biraz modası geçmiş olan Giritli'nin bu çok iddialı kitabı, Onar'ın hacimli eserinin «öztürkçeşitirilmiş» ve yer yer ataların kusatılmış bir kopvasından ibarettir Giritli, önsözünde, «Ancak 1960 yılından itibaren Amme İdare Teskilatı ve Personeli ile ilgili mevzuatımızda vüpran bir çok değişiklikler, esaslıca Üniversite ve İktisadi Devlet Teşekkülleyle ilgili kanunların yeniden düzenlenmesi, memleketimizde ilk defa olarak bir Devlet Planlama Teşkilatı ve Personel Dairesi kurulması, (Plan Hedefleri ve Stratejisi) adlı vesikada ve Beş Yıllık Kalkınma Planında İdarenin reorganizasyonu konularına atıfta bulunulması vesait mevzuat ve bürokrasi 1961 Anayasasının (Cumhuriyetin Temel Kuruluşu) başlığında taşyan üçüncü kısmının (Yürütmeye) başlıklı ikinci Bölümü içinde İdare başlığı altında (m. 112 - 125).

bağımsız, taraftır, hukuka saygı ve teminatlı bir idare teşkilatına ve personel ne alt esasları, tesbit ve yeniden düzenlemesi sonucu, kendini gösteren Üniversite öğrencilerinin ve tatbikatçılara talep ve İhtiyaçları bizi kısa zamanda muhtevaya tesir eden bütünlükleri gözönüne tutan bir kitap hazırlamaya sevketsmiştir. İddiasında bulunduğu halde, kopya kitabını, yeni Anayasasının gereklerine uydurmayı da başarısızdır. Nitekim Giritli, aşağıda orijinal ile varyana bulacığınız pasajlarda «Bakanlar, Büyük Millet Meclisinden siyasi murakabesine tâbîdirler. Meclis tarafından Yüce Divana sevkedilirler», derken, artık iki meclis olduğunu, bakanların sadece Millet Meclisine karşı sorumlu olduğunu, Yüce Divana sevk kararının ise iki meclis'in birleşik oturumunda, yanı Türkiye Büyük Millet Meclisinde alınabileceğini, aceleye unutmuştur... Aynı acelecilik, sadece milletvekillерinden söz edip senatorlerin yok sayılmasında da görülmektedir. Fakat Giritli'nin «öğrencilerin ve tatbikatçılara talep ve İhtiyaçlarını kısa zamanda muhtevaya tesir eden bütün değişiklikleri gözönüne tutarak» karşılanma iddiasına rağmen, tâbîtisiz adaptasyonu.

Istanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku klîrsüsünde profesör, Eskişehir Ticarî ve İktisadi İlimler Akademisi ile kaza özel Sultanahmet Ticarî İlimler Akademisinde hoca, TÜV'e Radivo ve Televizyon Kurumu Yönetimi Kurulu üyesi, Türkîye Kredi Bankası Yönetim Kurulu üyesi olan Giritli'nin gerek bu görevleri, şerek gençlik teşkilâtları adına sık sık işlerde çıktıı memlekette bulunduğu sıralarda da adına gazetelerin söyleti sütunlarında rastlanmasına sebep olacak kadar cemiyet havatını sevmeyi zîbi vaikalardan gözönüne bulundurulursa, yazılarında «aktarmalar» a basıvmasının nedeni anlaşılmaktadır.

Bu «aktarmalar» birkaç pasajdan ibaret savılmamalıdır. Gelişen güzel tesbit ettiğimiz ve Üniversite sustuğuna gire sağece meraklı öğrenciler için yarınladığımız liste, kopyacılığını çok geniş tutulduğunu göstermeye yeterlidir. Nâzımâmat İste, Giritli'nin Prof. Onar'ın kitabından hangi saflarını akاردan belirtmektedir.

ONAR	GİRTLİ
455 — 468	9 — 10
471 — 472	11
472 — 473	12
473 — 474	13
475 — 476	14
476 — 478	15
480 — 481	16
481 — 486	17
622	79
626	82
670	129
803	139
876	180
877 — 878	181
882	184

Şimdi, yandaki çerçeveyi içinde Onar (S. 807 — 809) ile Giritli kopyasını (S. 141 — 142) okuyalım ve hukmü okuyuculara bırakalım.

Siddık Sami Onar, İdare Hukukunun Umumi Esasları, ikinci tabi, birinci cilt, İstanbul 1960, s. 807 — 809

Devlet teşkilatına giren hakiki şahısları, hükümet ve idare edenlerle ajanlar olmak üzere iki kategoriye ayırmak mümkündür.

1 — Hükümet edenler: Bunlar doğrudan doğruya egemenliği izhar eden organlardır. Başta seçimler, yanı millet ve halk olmak üzere milletvekillerile bakanlar bu guruba dahildir. Bunlar siyasi adamlar, politikacılardır.

Siyasi bakımdan bunları diğer personel kategorisinden ayıran kriter bunların içtimai ve siyasi kudreti, hâkimiyeti ellerinde tutmaları doğrudan doğruya millî hâkimiyeti ve idareyi izhar etmeleridir. Bu esasa göre bîzde hükümet ve idare edenler birinci derecede seçimler ve ikinci derece de onlar nanuna millî hâkimiyeti kullanan ve millî idareyi izhar eden milletvekilleridir. Bakanlar da bir tarafından milletvekilli olmaları diğer taraftan da içra kuvvetine millî hâkimiyeti izhar eden Büyük Millet Meclisi namına ve onun vekilleri sıfatıyla el koymuş bulanımları bakımından idare edenlerden sayılır. Binaenaleyh bunlar kısmen hükümet eden ve kısmen de aşağıda izah edeceğimiz ajan durumundadır.

2 — Ajanlar: Bunlar hükümet ve idare edenlerin mütehassis yardımcılarıdır. Bunlar kamu hizmetlerinin başarılması, idarenin işlenmesi için filen çalışırlar. Bu bakımdan valiller ve belediye başkanları ile belediye meclis ve encümenleri başları, hâkimler, öğretmenler, fen memurları, zabıta memurları, subaylar, ajan kategorisine girerler. Gerçi bütün bu gerçek kişiler hükümet ve idare edenlerin emir ve direktifleri, mûrakabeleri altında kamu hizmetlerini gören kimselerdir. Gerçi bunlardan bir kısmına hükümet edenlerin doğrudan doğruya subjektif emir ve direktif vermezler, fakat kanunlar gibi objektif tasarrufları ile bunları ne yapmaları ve ne surette hareket etmeleri lâzım geldiğini göstermiş olurlar.

Bu duruma göre ajanlar hukuki hükümet edenlere tâbîdirler. Hükümet edenler memleketin ihtiyacını, ajanların selâhiyetlerini takip ve tâbîk edecekleri usulleri, kullanacakları vasıtaları tâyin ve tesbit selâhiyetini hâldirler. Hattâ millet adına ve bağımsız olarak yargı fonksiyonunu ifa eden hâkimler bile idare edenlerin koydukları kanunları gene onların tesbit ettiğleri muhakeme usulleri içinde tâbîk ve hâlettiklerine, bunların selâhiyet sahaları da hükümet edenler tarafından tâyin edildiğine göre birer tâyin edildirler. Bakanlar da birer içra organı ve vasıtasi sıfatıyla Büyük Millet Meclisinin emir ve direktifleri dahilinde hareket ettiğleri için bu bakımdan ajan durumundadır.

Hükümet edenlerle ajanlar arasında şu farklar vardır:

a) İdare edenlerin geniş bir takdir selâhiyeti vardır. Mesela birde Anayasayı da Büyük Millet Meclisinin tadil selâhiyeti olduğu gününe tutulursa hükümet edenlerin selâhiyetlerinin mevzu hukukla mahdut olmadığını görür. Bu sebeple hükümet ve idare edenler hem kendi selâhiyetlerini ve hem de ajanlarının selâhiyetlerini tâyin ve tâhid hâssusunda mevzu hukukun tâhid etmediği geniş bir takdir kudret ve selâhiyetine maliktirler. Halbuki ajanların selâhiyetleri mahduttur: Bunlar ancak hükümet edenlerin çizmiş oldukları saha içinde ve gene onların koydukları usullere göre hareket edebilirler.

b) Hükümet edenlerden seçimler hîbir mûrakabe tâbî değildir. Milletvekilleri ise ancak kendilerini seçimlerin yanı seçimlerin sırası mûrakabesine tâbîdirler. Bunlar da vazifelerini hîbir hukuki mûrakabe tâbî olmadan ifa ederler. Bakanlar ise bir içra organı sıfatıyla yanı ajan olarak hareket ettiğleri zaman bir cüzi oldukları Büyük Millet Meclisinin siyasi mûrakabesine tâbî oldukları gibi, Meclis tarafından Yüce Divan sevkedilmesi suretiyle kazâ bir mûrakabe tâbî tutulurlar.

Aşağıda ajanlara gelince, bunlar hiyerarşî, idari vesayet gibi muhâlîf idari mûrakabeler, hukuki ve cezai mesâliyetleri dolayısıyla da kazâ mûrakabeler tâbîdirler. Görüldüğü ki iki kategori arasında tâbî oldukları mûrakabenin mahiyet ve derecesi bakımından da fark vardır.

c) Hükümet ve idare edenler vazifeinden dolayı hîbir mesâliyete tâbî değildirler. Fazla olarak tâbî masuniyeleri de vardır. Halbuki ajanlar, gördüğümüz gibi, daha geniş ve umumi surette hukuki ve cezai mesâliyete maruzdurlar.

Devlet teşkilatına giren bütün gerçek kişileri hükümet eden ve ajan olmak üzere iki kategoriye ayırmak daha ziyade Anayasayı alâkalıdır: Birinci kategoriye girenler Devletin esas organlarını teşkil ederler ve Anayasasının hükümlerine tâbî olurlar.

İsmet Giritli, Amme İdaresi Teşkilatı ve Personeli, İstanbul 1963, S. 141-142

Amme İdaresi teşkilatına giren gerçek kişileri idare edenlerle ajanlar olmak üzere iki kategoriye ayırmak mümkündür.

1 — Hükümet ve idare edenler — Bunlar doğrudan doğruya egemenliği izhar eden organlardır. Başta seçimler, yanı millet ve halk olmak üzere milletvekillerile bakanlar bu gruba dahildir. Bunlar siyasi adamlar, politikacılardır.

Siyasi bakımdan bunları diğer personel kategorisinden ayıran karakter, bunların siyasi kudreti, hâkimiyeti ellerinde tutmaları doğrudan doğruya millî hâkimiyeti ve idareyi izhar etmeleridir. Bu esasa göre bîzde hükümet ve idare edenler birinci derecede seçimler ve ikinci derece de onlar nanuna millî hâkimiyeti kullanan ve millî idareyi izhar eden milletvekilleridir. Bakanlar da içra kuvetine el koymus bulunanı bakımdan idare edenlerden sayılır. Bu itibarıyla bunlar kısmen hükümet eden ve kısmen de aşağıda izah edeceğimiz ajan durumundadır.

2 — Ajanlar: Bunlar hükümet ve idare edenlerin mütehassis yardımcılarıdır. Bunlar kamu hizmetlerinin başarılması, idarenin işlenmesi için filen çalışırlar. Bu bakımdan Valiller ve Belediye Başkanları ile Belediye Meclis ve Encümenleri azıları, hâkimler, öğretmenler, fen memurları, zabıta memurları, subaylar, ajan kategorisine girerler. Gerçi bütün bu gerçek kişiler hükümet ve idare edenlerin emir ve direktifleri, mûrakabeleri altında kamu hizmetlerini gören kimselerdir. Gerçi bunlardan bir kısmına hükümet edenlerin doğrudan doğruya subjektif emir ve direktif vermezler, fakat kanunlar gibi objektif tasarrufları ile bunları ne yapmaları ve ne surette hareket etmeleri lâzım geldiğini göstermiş olurlar.

Bu duruma göre ajanlar hukuki hükümet edenlere tâbîdirler. Hükümet edenler memleketin ihtiyacını, ajanların selâhiyetlerini takip ve tâbîk edecekleri usulleri, kullanacakları vasıtaları tâyin ve tesbit selâhiyetini hâldirler. Hattâ millet adına ve bağımsız olarak yargı fonksiyonunu ifa eden hâkimler bile, idare edenlerin koydukları kanunları gene onların tesbit ettiğleri muhakeme usulleri içinde tâbîk ve hâlettiklerine, bunların selâhiyet sahaları da hükümet edenler tarafından tâyin edildiğine göre, birer tâyin edildirler. Bakanlar da birer içra organı ve vasıtasi sıfatıyla Büyük Millet Meclisinin emir ve direktifleri dahilinde hareket ettiğleri için bu bakımdan ajan durumundadır.

Hükümet edenlerle ajanlar arasında şu farklar vardır:

— Idare edenlerin geniş bir takdir yetkisi vardır. Mesela hemen her yerde olduğu gibi de Anayasayı da Büyük Millet Meclisinin değiştirmeye yetkisi olduğu gözönüne tutulursa (Anaya M. 153) hükümet edenlerin selâhiyetlerinin pozitif hukukla sınırlı olmadığını görür. Oysa ajanların yetkileri sınırlıdır. Bunlar ancak hükümet edenlerin çizmiş oldukları saha içinde ve gene onların koydukları usullere göre hareket edebilirler.

— Hükümet edenlerden seçimler hiç bir mûrakabe tâbî değildir. Milletvekilleri ise ancak kendilerini seçimlerin yanı seçimlerin sırası mûrakabesine tâbîdirler. Bunlar da vazifelerini hîbir hukuki mûrakabe tâbî olmadan ifa ederler. Bakanlar ise bir içra organı sıfatıyla yanı ajan olarak hareket ettiğleri zaman bir cüzi oldukları Büyük Millet Meclisinin siyasi mûrakabesine tâbî oldukları gibi, Meclis tarafından Yüce Divan sevkedilmesi suretiyle kazâ bir mûrakabe tâbî tutulurlar.

Aşağıda ajanlara gelince, bunlar hiyerarşî, idari vesayet gibi muhâlîf idari mûrakabeler, hukuki ve cezai sorumlulukları dolayısıyla da kazâ mûrakabeler tâbîdirler. Görüldüğü ki iki kategori arasında tâbî oldukları mûrakabenin mahiyet ve derecesi bakımından da fark vardır.

— Hükümet ve idare edenler vazifeinden dolayı Anayasada hiç bir sorumluluğu tâbî değildir. Fazla olarak dokunulmazlıklar da vardır. Oysa ajanlar daha geniş hukuki ve cezai sorumluluğu yüklenmemiştirler.

Devlet teşkilatına giren bütün gerçek kişileri hükümet eden ve ajan olmak üzere iki kategoriye ayırmak daha ziyade Anayasayı alâkalıdır: Birinci kategoriye girenler Devletin esas organlarını teşkil ederler ve Anayasasının hükümlerine tâbî olurlar.

Ha Babam Sınıfı

Yazan :

RIFAT ILGAZ

Resimleyen :

Turhan SELÇUK

Her fasilik 100 Kuruş

(Yön — 17)

Eski usul düğünler düzenleyen Türk -Amerikan kadınlar Derneği üyeleri

MUSTAFA KEMAL CUMHURİYETİ 1964

Ayperi Akalan

Mustafa Kemal Cumhuriyeti, bizim Cumhuriyetimiz, yeni bir devlet olmaktan daha ileri, daha fazla bir şeydir. Bu Cumhuriyet daha dün «teb'as» olan bir ulusun yeni yaşamaya başımidir. Yeni bir Ulus ve Vatan, Halk ve Devlet kavramıdır. Bunların hepsinden öte yani bir düşüncenin şeklidir. Bu Cumhuriyet Mustafa Kemal'in deyimi ile «şurunda yaşanacak ve ünnecek tek gaye»dır. Mustafa Kemal bu Cumhuriyetin «egemenlik ulusundur» ana kuralı üzerine kurulmasını sağlamıştır. Bu da egemenliğin Osmanlıların olmadanın ve olamayacağının, yanı yeni devletin Osmanlılarla tek ilişkisinin kalmadığının en somut ifadesi ve gerçeklestirilmesidir.

Hâl böyle iken: 1964 yılı Türkiyesinde İstanbul Radyosunda Bay Orhan Erdenen'in düzenlediği «Dünya - Bugünkü İstanbul» programında geçmiş ve Osmanlık Özlemi buram buram tüter. Yıldız Sarayı çinilerine yönelik övgüler bir özlemi dile getirir açık şekilde. Abdülhamid'in oyma işlerindeki ustalığından, - kişi kendini kendi ördüğü duvarlar arasında 30 yıl hapsederse oyalanmaktadır, el eğlencemekten başka çare olabileceğini gibi... - Ne meno içili sanatçı olduğundan bir başka listesinde duruş, bir garip uyarma tavrı ile söz edilir. Yoksul halkın derisini yüzücesine soyulmasından elde edilmiş zenginliklerin abidesinden biri olan Çırağan Sarayı, yanına birer Cumhuriyet çocuğunu olan genç spikerlere nerdeye gözyası döktür. Camiler gırılırken salt fan sevgisine benzemeyen melodramatik ahlar, oh'lar yankılanır. Eski evler, eski sofralar eski güzellik, eski servet o eski ihtiyaç anlatır da anlatılır...

O ihtiyam ki yalnız ve yalnız saraya ve çevresine, yan kapıya ve kollarına vergidir. - Halkın ise düpeli camı çıkmaktadır. Saray duvarlarının ötesinde, nasipsiz Anadoluda saat sahilleri «kesmük ekmeğine hasret çeklen», «dölleri baslarına belâ olan», «açıklıkta derdi deriden taşan», «kefensiz kalmış ölülerinden» çığlığı benzer sahirlarla söz ederler.

Daha çirkini harem hayatının kölelik düzeni üzerinde kurulmuş o korkunç düzeni, carieleri, halayları, bu köleler sürüsünün pâdişah koynuna nasıl girip çıktıları - anlatan değil Cumhuriyetin, bugünkü özgür dünyannı kişisi de bilmişesine - ballandırılır. Bir «şüzelim köşk» mü yıkılmış hanım spiker Bay Erdenen'in senaryosu-

na olana oyun giciliği katip söyle içenir «cevet eski zevklerin yerini zevksizlikler alıyor...» Bayram mı geldi gelsin İstanbul Radisosunda eski eğlenceler, eski sazlar, eski konaklar, eski iftarlar. Ve, nerde efendim o eski bolluk nerde o eski huzur kalmadı hâl bir teraneleri. Eskiden herkesin sofrasında altı yedi çeşit yemezin - yemini adı - bulunduğu cevahirin yumurtlacısı Bay Efref Şefik Çocuk ve Ulusal Egemenlik Bayramını yarılmazla geçtiştirdikten sonra geçer önemli konu «eski iftarları..» Bir iftar vakti padişah ikinci Mahmudun ne zamandır debdebe ve düzenini işte zedidiği meşşhur seyhüllislâm Dürü efendinin (o Dürü efendi ki Atatürk'ün idamına fetva vermiş olan seyhüllislâm Atpullâh Efendi'nin atası olmakla daha da mesur) yâlisına malyeti ile birlikte ansızın çakalediği halde efen dinin kılık bille kipurdamayı bir tek emirle «sharem tablalarının se-iâmlığı geçirin» buyurdurduktan devleti konuğu ne boluk, ne lezzet, ne incelik ne ihtiyam içinde ağırladığını anlata anlata bitiremez de bir padişah bille hayret ve hasede salan böylesine bir servetin nasıl elde edilmiş olduğunu yaşı seyhüllislâm Dürü efendinin Tu-nadan Basraya bütün kadıhıkları - yanı adâleti - sahip olduğu hâl deyin...

Gazinolarda ne iddiyi belirsiz hamîmlar «Hünkar saz heyette gösterileri yapıp, kulfuk özlemi satarak alkış toplarlar. Dahâ vâr, Türk - Amerikan Kadınlar Birliği Amerikalı dostlarına Yıldız Sarayı - aynı topluluğu kullanarak - çengili, göbekli eski düğünlerden, «sharem hayatından» örnekler verirler. Amerikalı dostlarımıza, yâktığımız hanedanın tek düzeni olan kölelik ve kulfugu allar şular, erotik bir hava ile tütüsler, pilâv zerde ile birlikte güzel yuturlar ve utanç duyazlar. Amerikan Koleji öğrencileri durur mu? Onlar da dolu dizenin «mazı» ye, hem de çokkültü devrine koşarlar. Bin çaba bin uğrasın bir oyun düzenleyip Abtilâzîl'sahnelerinde bir kez daha tahta otururlar. Nihayet eskiden gidyidiler entarileri içi yana yana anlatıp «Felek onu da çok gördüm» diyecek kadar ileri giden (Milliyet, 6/6/1964), Koçerden söz edip iyiice bir yerdikten ve bir pünduna getirip «eski haydutları» kahraman kıldıktan sonra «anlaşan her devrin haydudu da kendine göre...» yerci tümevarını yapan

Mustafa Kemal'in can düşmanı, mahut Alemdar gazetesi yazarı, bir numaralı devrim düşmanı Bay Ulu Nay bütün bu Cumhuriyete karşı davranışlarından iyiden iyiye yüreklenir, üstelik «Tarihi kadına» inلىş sahri Tevfik Fikret'i aracılık ederek:

Geçmiştedir ne varsa tarabitan sârûrdan
Mazı, o bir cihan idî hep reng'i
nurdan...

diyerek «elemlî fikirler» dalar, «biz neler verdik neler» deyip İttihat ve Terakkiye soldırı da bilâyeten arkasını vonu bu siyasal hadronun yprattılı imparatorluğa ve onun hazır yâcîtlerine kesin olarak Cumhuriyetin son vermesi olunun ârif olanın anlaymasına bırakır. — Oyle ve Mustafa Kemal yurdum düşmanlardan temizleşmeye temiz, sonra da bu, uşruma bütün varlığını ortaya koyduğu vurdu setirip, olsa olsa biraz eziye bâzile «azıcık kâğıldı» ama hâtifde kabul ediverin» diyerek İttihâl ve can kayısındaki milletine vürekendirici bir ses vermekten bile kaçınmış olan zati sahanenin taşı tarâğı toplayıp sıvışmakta acele eden ayakları dibine koyalırdı. Böylece saray, tahtı, kayığı kavuştur, kapısı kulu, hasekisi sehzadesi, cuiusu hâliş, bayramı, selâmi ile salkımı saçılı surması kadifesi, bahşısı bağısı, uckuru entarisi yerinde sârîp giderdi Osmanlı tutumu...

Başyâr neye? Soluğu kesildiği sanılmışken Halkçı, Devletçi, Devrimci yepeni, genç bir Kemalizm'e çarpâcakınız, parçalanırızız olacaksınız. Gidişinizin kaçınılmaz sonucu budur.

Gene de gidiyorsanz, okular olsun diyebiliriz Ama asıl sorun orda değildir. Devlet Radyosundan, basının köşelerinden, kısaca bugünlerde nerdeye her taşın alındıdan o eski imparatorluğundan özlem kucaklarını açtıranlar kimlerdir? Mustafa Kemal Cumhuriyetinin o yıtlımlı tek ikisi bağımsızlık, son kertede Osmanlı İmparatorluğunun ise kapılışyonlar, korkunç pazar oyunları, azınlık saltanatı ile asıl niteligi kâşîvrak bağılı olduğuna göre, hangi iç ve dış sömürgeciler - vatandaşın tüm çıkarlarına karşı olan bu yanğını körtüklemektedirler?

Bay Taşkent'in çocuk dergisinde Yahya Kemal'den «Büyük İslâm şâri» diye söz edilmesi sadece göz-

POLİTİKA VE ÖTESİ «İsmet Paşa» SIZ dönem

Muş - Tatvan demiryolunun hizmete açılışı dolayısı ile Ismet Paşa ile birlikte gideye gicanlar arasında ben de vardım. Hibe edilen yüzbin İngiliz Lirası ve altı milyon dolar Amerikan kredisile, Türk emek ve sermayesi bir araya getirilerek bu yol yapılmış. Cumhuriyetin kurulmasından bu yana demiryolunu 40 yılda Doğu'da bu noktaya kadar getirebilmış. İmparatorluktan 4000 Km. demiryolu devralmış. Bunu da yâbancılar yapmış ve millîleştirmiş. Geriye 4000 kilometre de bizi yapmış. Yüz Km. de Muş - Tatvan arası toplam olarak 8100 Km. etmiş.

Demiryolu politikasının şampiyonu Ismet Paşa'dır. Ismet Paşa, Fethi Bey muhalefeti ile karşılaştığı zaman, muhalefetin önüne Sivas'ta nüfuk söyleyerek çıktı. Fethi Bey Izmir'de ilk muhalefet nutkunu söyleyerek, yani bereketli topraklara ve ticarete hâkim olanlara bölgelerine giderken, Ismet Paşa, Anatolian yoksa Balkan'a doğru kaymıştır. Bu davranışın Adolu İhlâli psikolojisidir. Atatürk de, Türkiye'yi İstanbul'dan kurtulur sananlar karşı Anadoluya gerek gücken göstermek istemiştir. Ismet Paşa'yı bunca iş arasında Tatvan'a kadar götürmek isteği bu târihsel özlemde aramak zerektir.

Bugün Bakanın, yüksek kademede büyük memurların, yâbancı ülkeler temsilcilerinin katıldığı törende gördüm ki, her şeyin Ismet Paşa'da gelip dârümlendiği bir ortamda yaşıyoruz. Her olay değerini Ismet Paşa'nın gösterdiği ilgide buluyor. Eğer Ismet Paşa bir olaya eğiliyorsa, çevresindekiler de olayın önemli olduğu kansını varyolar, olay Türkîyenin meselesi oluyor. Çevresindekiler teker teker bir olayı millî bir mesele haline getiremiyorlar. Ismet Paşa'nın eğildiği ve ele aldığı bir olay gerçekten başı ulusal meselemi mi? Bence hepsi değil... Ismet Paşa ele alına neden başı millî mesele oluyor? Çünkü çevresindekiler bir olayı başı millî mesele haline getirecek güçte ve nitelikte değiller. Ismet Paşa'nın geçmişten gelen ün, târihsel kişiliği, meseleyi ele alıp yönetme, çevresindekileri ezdiriyor, oyun izadesinin yûdusu haline getiriyor. Asker, sivil, yerli, yabancı, kudretli, kudretli Ismet Paşa misyonunda buna gördüm. Yanlış yânilmadığını bilmiyorum.

Hükümet etme bile böyle. Bütün gazetelerimiz yakında hükümette bir değişiklik yapılacağını seziyorlar, yazıyorlar. Çevresinde bulunduğu halde, merkezden yâzılıp çizilen hükümet değişikliği haberlerinin Ismet Paşa dairesinin içinde eridiğini ve yanında bulunanlarla stihâli ve salın bir ipucu elde edeeek ölçü vermediğini anladım. Kimse cesaret edip de Ismet Paşa'ya ait bir işte, Ismet Paşa ile anlaşmazlığı edecek eşitliği veya eşitlige yakını davranışını gösteremiyor. Bu bir beraber hükümet etme, devleti beraber yönetme tutumudur. Bu tutumda kişiliğini ortaya koyan yok.

Onun için de söyletiler başka yönde, gerçek başka yönde oluyor. Ne yapılaçık, ne olacak, Ismet Paşa'nın kendi düşünüğü, kendi istediği gibi olacaktır. Ismet Paşa sorunu ve yetkiyi kendi almış, yakınında birisi bu sorunu, içinden ve özünden Ismet Paşa ile paylaşamamıştır. Yeteneksiz olduklarıandan mı? Sanıyorum. Çünkü Ismet Paşa'nın manevî alanından sırıldıkları zaman bir çok bakanın kişiliği ve yeteneği olduğunu gördüm. Ama yanında bu kişilik ve yetenekleri yetersiz kıymıyorum.

İsmet Paşa'dan sonraki döneme bâzırlanan insanlar var. Ismet Paşa'dan sonraki dönem, Ismet Paşa'nın içinde bulunduğu Ismet Paşa'sız dönemdir. Bu itibarla ikinci dönemin birbirile ilgisi olmaz. Başka başka seylerdir, birbirine karıştırılmamadır.

Sunu anladım, Ismet Paşa, Osmanlıyı yâkan bir Osmanlı Paşasıdır. Usulûn, usulün, yolunu, yordamını da kendi getirmiştir. Biraz değişik düşünceler, bu alana giriyorlar ama, renk bile bırakmadan eriyorlar. Suyun üzerinde biraz sonra kaybolacak ufak bir iz kahyâr, o kadar Ismet Paşa'ya dünyamızın eriştiği büyük, akıcı huz etkileyebilir, ama gevresinde bu hizda şimdilik kimse yok gibi geldi bana.. Sıkıntımdan bir neden de bu olsa gerek!

Mehmed Kemal

den kaçmış bir rastlantı midir? Devlet Radyosunun «Dünyaya açılan pencere» isimli seri programında dünyaya yâlmâza Sam Amca'nın istediği yerden açılan o pencereden yine yalnız Sam Amca'nın istediği yerlerde ve bölgelerde bakturanlar kimlerdir? Hangi bilinçli malli güçler bağımsızlığımıza ve asıl coğulluguğumuzun çıkarlarına kostek olabilecek bir pervasız dârümlerini kurmaktadır? Hangi göreviller niçin uyumakta ya da uyutulmaktadır? Turizm, Sanat,

Spor, eğlence gûldürmecilerden kimler Türkiye Cumhuriyetinin genç kuşaklarını bile Osmanlı Saraylarının âlemliğinde başını dönürmege kararlıdırlar?

Asıl sorular bunlardır.. Gerçek yurt severlerin kimin kim, neyin niçin olduğunu açık seçik görmeleri ve bu kökü dışarda iç ve dış sömürgecilerin, azınlık çarçularının bütün çırçık düzenlerinin karşısına Mustafa Kemal'ce uyruk ve karşı durucu olmaları gereklidir.

Amerikan halkı Salı günü sandık başına gidiyor

Amerikan seçimleri, başkan adalarının seçimi sırasında büyük bir ilgi ile izlendi. Goldwater'in başlangıçtaki tahminlerin hilemina, Cumhuriyetçi Partinin başkan adaylığını, oybirliğine yakın bir çoğunlukla kazanması büyük bir endişe yaratmış ve gözler Amerikaya çevriliyor. Şimdi bu endişe, geniş ölçüde yataşmış gibidir. Zira Başkan Johnson'un seçimi büyük bir çoğunlukla kazanacağı görüşü yaygındır. Gallup'un son bir nabit yoklaması, oyların yüzde 64'ün Johnson'a gitmesini göstermiştir. Goldwater ise oyların ancak yüzde 29'u toplayabilmisti. Temmuzda ise, Johnson oyların yüzde 74'ünü almıştır. Aradaki fark, Goldwater'in kaydettiği ilerlemeye rağmen muazzamdır. Bununla beraber Cumhuriyetçiler, ümitlerini tamamen yitirmiş değillerdi. «Gallup yanılıyabilir» diyorlar. Nitekim 1948'de bütün nabız yoklayıcıları yanlışmıştır. O tarihte tahminler Cumhuriyetçi adayı Dewey'in Truman'ı kolayca yeneceğini göstermektedi. Dewey, tam bir güvenle kabine sini bile seçimlerden önce seçmişti. Fakat neticede Truman Henry A. Wallace'nin «İlerici Partisi» ne Demokrat oyların bir kısmının kaptırmasına rağmen, Dewey'i kolaylıkla yendi.

Cumhuriyetçiler şimdi böyle bir mucize beklemektedirler. Ümitleri, çekimserlerdir. Amerikan seçimlerinde oya katılma yüzde 60'ı aşmamaktadır. Cumhuriyetçiler, seçmenlerin büyük bir kısmının adaları yeteri kadar muhafazakâr bulmadıkları için sandık başına gitmediklerini düşünmektedirler. Aşırı muhafazakâr Goldwater, bir gerici lider hasreti çeken bu seçmenleri sandık başına götürülecektir. Yalnız ilgisiz seçmenleri seçimle ilgilenmeleri, kamu oyunda kuvvetli bir akımın, hattâ Me Carthy, devrindeki benzer bir hiskerinin yaratmasını gerektirecektir. Goldwater, bu heyecan dalgasını yaratmayı başaramamıştır. Hattâ Johnson ekibinin skandalardan bile yeteri kadar faydalananamamıştır. Johnson'un en yakın iki çalışma arkadaşından biri olan Jenkins cinsi sapıklık suçundan son günlerde yakalanmıştır. Yine Johnson'un yakınlarından Baker'in rüşvet aldığı ortaya çıkmıştır. Hattâ Johnson'un ailesinin gazetelerce 10 ila 16 milyon dolarla eriştiği yazılım serisinin sıvası nüfuz yoluyla sağlandığı ileri sürülmüş ve bu iddia tatminikâr bir şekilde cevaplanıramamıştır. Bütün bunlar Amerikan halkın son derece hassas olduğu konularıdır. Bu skandal, ahlâk yoksunu Washington'a ahlâk getirme sloganıyla çıkan basit ve namuslu vatandaşların Goldwater'in işine yaramış da, seçim kaderini değiştirecek bir heyecan dalgasını yaratamamıştır. Bu sebeple Goldwater'in kazanması büyük bir sürpriz olacaktır.

İngiliz seçimleri, statükocu ve İlerici iki parti arasındaki bir mücadele idi. Çok ilimli da olsa sosyalizm ile kapitalizm. Ingiliz seçimlerinde karşı karşıya idi. Amerika da ise, kapitalizm her iki tarafa tartışmasız kabul edilmiştir. Kapitalizmin ıslahı gibi bir mesele dahi yoktur. Doğadaki büyük kapitalistler Johnson'a, Texas kapitalistleri ise bağıt milyarder petrolcü Hunt olmak üzere Goldwater'i desteklemektedirler.

Her iki taraf da milyonerdir. Migran tarım mülklere sahip olan Goldwater'in serisinin 1,5 milyon dolarlık aşaması açıklanmıştır. 90 yaşındaki atesinin vefatıyla bu serice 4 milyon dolar yaklaşacaktır. Johnson ise, alım fiyatına degerlendirmesiyle serisinin, 3,5 milyon dolar civarında olduğunu belirtmektedir.

Piyasa fiyatıyla bu servetin 10 milyon doları astığı hesaplanmaktadır. Şimdiye kadar sadece politika ile figilenen Johnson'un büyük bir serveti nasıl kazandığı dedikodu konusu olmuştur. Johnson'un politik nüfuzunu kullanarak sahip bulunduğu televizyon şirketine imtiyazlar sağladığı ileri sürülmüştür. Johnson tarafından ise bu servetin, iş hayatında büyük kâbiliyet gösteren Bayan Johnson sayesinde kazanıldığı söylüyor.

Seçimler kapitalizmin savunucusu bu iki milyoncu karşı karşıya getirmektedir. Johnson değişen dünya şartlarına az çok uyumağla çalışan aydınlanmış kapitalizmi temsil etmektedir. İçerde ihtiyarların parasız tedavisi, fakirlere yardım gibi mütevazı sosyal tedbirlerin alınması yanadır. Dış politikada da komünist blokun artı kuvvetle başvurarak, ya da soğuk harbi sürdürerek, yıkılmışçağı uktasından hareket ederek, bu bloka karşı daha zeki bir politika gütmek yollarını arastırmaktadır. Johnson ekibi bir serilik politikasının komünist blokun bütünlüğünü kuvvetlendirmecegi milletlerarası münasebetlerde bir yumusamanın ise komünist bloktaki çözülmeye eğilimini artıracığı inancındadır. Bağımsızlık eğilimi gösteren komünist ülkelerde yardım edilmiş, Çin-Sovyet birleşmesinin önlenmesine çalışılmış, bu politikanın genelidir. Az gelişmiş ülkelerin komünist bloka kaymasına dış yardım ve gerekirse tarafsızlık politikalarını desteklemek yoluyla karşı konulmalıdır. Fakat, bu politika çok sınırlı kalmaktadır. Zira Johnson hükümeti, önemli kâpitalist şirketlerin söz konusu olunca tipki geçen yılarda olduğu gibi, Vietnam'a, Kongo'da sömürge savaşlarında girmekte tereddüt etmemektedir. Küba, ekonomik ve politik baskısı ve kiralık asker besleme yoluyla yıkılmak istenmektedir. Avrupa'daki reformist idare, Washington'dan gelen işaretten sonra devrilmiştir. Bu sebeple aydınlanmış kapitalizmi temsil eden Johnson ekibinin de, yeteri kadar aydınlanması olduğu söylenmek çok güçtür.

Goldwater ise, çağımızın şartlarına uygun red eden bir kapitalizmi temsil etmektedir. Goldwater programı, bir demagogî listesinden ibarettir. İceride Goldwater her türlü sosyal forma karşısındır. Federal hükümetin yetkililerinin azaltılmasını, bürgelerin daraltılmasını ve denkleştirilmesini, ekonomik alanda devlet müdahalesinin vazgeçilmesini istemektedir. Tek kelimeyle Goldwater, bu kapitalizmi ayakta tutan bil-

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

Hazırlayan: FETHİ NACI

Yabancı Sermaye ve Dış Yardım

Nkrumah

(Gana Devlet Başkanı)

Bizim en muhtaç olduğumuz şey sermayedir. Sömürge durumunda olduğumuz çağlarda, sağlam bir endüstrinin temeli olan büyük işletmeleri kurabilmek ve tarımımızı geliştirip çeşitlendirebilmek için gerekli sermayeyi, özel sahipler adına toplayıp bırakıtmamıştık.

Gerçekten de, ekonomik kalkınmayı ve gelişmeyi gerçekçi bir tutumla ele alabilmek için gerekli olan kaynaklara ancak devlet sahiptir. Devlet bile, ulusal üretimin düşük olmasından ötürü yabancı yatırımlar arayıp bulmak zorundadır. Biz yabancı sermayenin gelmesini istiyoruz, ama bu sermayenin bizi emperyalizmin yeni bir şeklinin boyundurmasına sokarak bağımsızlığımızı tehdîkeye düşürmemesi konusunda dikkat ediyoruz. Bizim tercih ettiğimiz yatırım şekli, devlet ile ya da statülerimize dahil kurumlardan herhangi bir ile yapılan bir ortaklığa dayanan yatırımlardır. Bu ortaklıkların gereklerine uygun olarak yetiştiğimiz yurttaşlarımızın, yönetimim ve bütün teknik görevlerin başında bulunmaları da ileri sürüduğumuz bir şarttır. Bu çeşitli yardımlar almağa başladık bile ve her geçen gün, yardımların sayısı artıyor.

Bu konuda billyaz olduğumuzu sanarak, kıyılara yığın yığın akrın eden servet avcılara ve ekonomik gelişmemize yardım etmekten çok, mal satarak sırtımızdan para kazanmak isteyen sayısız isadamina karşı da güven duymadığımızı söylememiyim. Yabancı sermayeleri ithal eden bir ülkeye bu sermayelerin yararlı olduğu durumlar vardır; ekonomik bakımdan gelişmeye çalışan yeni kurulmuş bir devletin durumu da bunlardan biridir; çıkışlı bu devletin yerli sermayesi güçsüz ve kolay harekete getirilememen bir sermayedir. O zaman, bu yabancı sermayeler borç ya da kredi şeklinde verilecek olurlarsa yararlı olurlar ve büyük bir hizmet görürler. Çünkü bu durumda, sermaye ödünç alan ülke istediği zaman kendine gerekli seyleri istediği yerden satın alabilir.

Az gelişmiş durumda bulunan ve bu durumdan çıkmak isteyen bir ülkenin başına gelebilecek büyük felaketlerden biri, kendini kıskıvrak bağlayan ekonomik ve politik mecburiyetleri birlikte getiren bir yabancı yardımı kabul etmektir. Bu «yardımlar» coğulukla özü kolay kolay açığa vurulamayan mali şartlar şeklinde bürünerek gelirler.

Genç ve gelişmekte olan bir ülkeye, surp kazanç sağlamak amacıyla, yabancı bir şirket tarafından yapılan yatırımın, yardım ile uzaktan yakından ilintisi yoktur. Ama bu, sözü geçen ülkenin, yabancı bir şirket ile, bir fabrika kurmak ya da bir endüstri kounu kurmak için yapacağı bir anlaşmanın hiç bir yararı olmaz demek değildir.

Başka bir deyişle, bu konuda önemli olan yan, istenilen biçimde kullanılabilmesi için kontrol altında tutulan yabancı sermayeler bulmak ve herhangi bir ülke, blok ya da sistem ile tedarîk edici ekonomik, ya da politik bağlantılar kurmak sunur yurdun bütünlüğünü ve egemenliğini sürdürmeli.

Ulkiemizin ekonomisini, bir yılın Avrupa tekeli egemenliği altında tutması Politik bakımdan özgürlüğe kavuşturmuş duruyor; bundan sonra, yabancılara egemenliğinin amacı olan ekonomik boyundurduğu da kaldırıp atacağız. Bizim politikamızı ve baskaları da dahil olmak üzere tüm amaçlarımızın özünü teşkil eden ilke işte budur: «Günümüz ekonomik özgürlüğü elde edemeyecek olursak bağımsızlık savasımız beyhude bir çaba haline gelir ve sosyal ve kültürel ilerleme planlarımız da bagarsızlıkla sonuçlanır.

Bundan ötürü, konukseverliğimizden yararlanan ve topraklarımıza üzerinde işletmeler kurmak imtiyazına sahip bulunan yabancılar sabotajlarını ve yeni sömürgeciligin tehlikeli sizmalarını dikkate ve yakından izliyoruz. Yabancıların ekonomik egemenliğinden kurtulabilmek amacıyla, sözü geçen yabancı tekelleri ortadan kaldırıracak ve yeniden yatırım yapılabilmesi için sermayelerin birikimini hızlandıracak ticari işletmeler (agence) kuruyoruz.

Çeviren: Selâhattin Hilâv

lar. İlk siyah cumhurbaşkanı olan Sosyalist İşçi Partisinden Clifton De Berry, «Johnson Goldwater'a cevap teşkil etmez» demektedir. Milliyetçi siyah lider Malcolm'in görüşü ise şudur: «Goldwater'in muhafazakârlığı Zencileri bulundukları yerde totalma» anlamına gelir. Johnson'un liberalizmi ise, «Zencileri bulundukları yerde tutma» fakat onlara, size biraz daha iyî davranışa çağrınız diyecek» şeklidindedir.

Bu görüşler daha geniş bir plânda, Wilson'un torunu rahip Sayre tarafından paylaşılmıştır. Sayre, Amerikan halkın, beyniz bir aday ile ahlâk ölçülerini zayıf bir aday arasında kışır tercih yapma durumunda kalmasından kayıtsızdır.

İşçilerin Örgütlenmesi

Adil Aşçioğlu

Toplu Sözleşme ve Grev düzeni içinde sendikaların kuvvetlenmesi zorunluluğu işçilerin örgütlenmesini yeniden günün konusu haline getirdi. Daha toplu sözleşme hakkının sendikalara verilmesinden ve grev hakkının tanınmasından önce sendikaların kuvvetlenmesi yolunda birtakım dilekler ve doğrudan çalışmalarla rastlamaktaydı. Fakat toplu sözleşme ve grevle, işçi sendikalarının emeğiñ fiyatının çalışanın şartlarını test etmesi, aksine Beşinci Genel Kurulda ileri sürülen dileğe uygun olarak örgütlenme çalışmalarını yeniden öne almıştır.

Bu çalışmaların başlangıcı olarak Konfederasyon kendiñine bağlı ve gıda işkolunda kurulu birdeñ fazla sendikaları birleştirmeye ve sendikaları işkolları esasından örgütlenmeye karar vermiştir. Bu yolda Konfederasyon Bursada yapılan Beşinci Genel Kurul toplantısında, yeni sekilde örgütlenmenin iki yıl içinde tamamlanması dileği belirtilemiştir. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonun tarañan deñile bile anıtları bakımından Federal Almanyada uygulanmış ve sendika sayısını asgariye indiren bir örgütlenme sistemini benimsenmiş ve İşkolları Yönetmeliñini bu sisteme uygun olarak çkartmak için elinden gelen gayreti harcamıştır.

Bununla beraber, toplu sözleşme ve grev düzeni içinde aynı işyerinde ya da aynı işkolunda mevcut sendikaların birleşmek suretiñde sendika sayısının azalması beklenirken aksine, bazı sendikalar işçilerin sendikalarından ayrıñ ve yeni sendikalar kurdukları, o tarihe kadar hiç örgütlenmemiş olan işçilerin de kurulu sendikalaña girecekleri yerde başa basıra sendikalar meydana getirdikleri görülmüñtür.

Hele ilk toplu sözleşmelerin işçiler fazla bir menfaat getirmemesi, emek arzında beklenen sertlığı sağlamaması, aksine çok defa işverenlerin ileri sürdürükleri şartların toplu sözleşmelerle kabul edilmesi, sendikalarla işçiler arasındaki bağların zayıflamasına sebep olmuştur. Diğer yandan sendikaların işçiye daha fazla yarar olabilmek için aidatları artırmak istemeleri, işçilerin ise, bu aidatları toplu sözleşmelerin getirdiği veya getireceği menfaatlara göre ayarlamak istemeleri sendikalarla işçiler arasındaki bağların daha da gevşemesi sonucunu doğurmaktır.

Bugün yeni kurulan veya kurulu sendikaların ayrınlıkları kurdukları sendikaların bazı işçiler arasındaraiget göremelerinin sebepleri arasında, bu sonuncuların eskiñlerine oranla daha düşük aidat almaları keyfiyeti de vardır.

Bundan başka eski sendikaların başında bulunan idareciler tec rübeli ve bilgili olmalarına rağmen yılların verdiği bir given ve işçi kütlesi üzerinde kurdukları otoriteye dayanarak alttan gelen seslere fazlaraiget etmediklerinden sık sık tenkitlere uğramakta ve bu tenkitlere kulak asmayan liderler işçi arasında fazla sevilmektedirler. Bütün bunlara sendika liderleri arasındaki çekişmeleri de katarsak, sendika sa-

Türkiye çapında örgütlenmeye çalısan Maden-İş Sendikası büyük engellerle karşı karşıya bırakmış ve bu iş kolunda birden fazla sendikanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Örgütlenmede federasyon sisteminde yana olanların ileri sürüdüklere sebeplerin belki de en doğrusu işyerinde veya belirli bir bölgede kurulu sendikaların Türkiye çapında tek sendikaya oranla, işçilerle yöneticiler arasındaki bağları daha iyi düzlemeşidir. Toplu sözleşme düzeni işçilerin ve işverenin pazarlık su retile ve sendikaları kaneh ile müzakere etmek imkânını vermişse de işçilerin sözleşmeyi süresince sendikaları ile olan bağları sadece aidat ödemeye inhi sar ettimiştir. Aidatların da bordoların kesilmesi sekil kabul edil dijinden, işçi sendika ile temasını hemen hemen kaybetmekte sendika çalışmalarına katılmamaktadır. Başka bir devimle işçi sadecə ödediği bir miktar aidat karşılığında kendisi adına mümkün olan en iyi pazarlığı yanacak bir teşkilatı çalışmasına şədə «şeyci» kalmaktadır. Sendikalar Kanunu göre iki yılda bir toplanan kongreler de Türkiye tipi sendikalarde delegasyon sistemi ile yapıldığından çok kerre onbinlerce ve bazen yüzbinlerce işçi 30-40 delegenin aldığı kararlarla bağlı kalmaktadır. İşlerin bu sekilde yürütülmesi iş-ilerin bir okul olan sendikada da çalışmalarına, yetişmelerine engel olmaktadır; sendika işleri ücretli organizatörler, ücretli temsilciler, aracılığıyla yürütülmektedir. Kisacası işçiler sendika faaliyetlerine katılmamaktadırlar.

Federasyon sisteminde ise, federasyona bağlı sendikalar işçiler

ie hergün temas naibedirler, da na çok şonda işçi sendika yöneticisine katılabilmekte seçme ve seçilme şansları artmaktadır İşyerlerinde veya işverenin yakını yerlerde kurulu bu sendikalar ve yöneticilerinin nareketleri işçinin sürekli kontrolü altındadır. İşçilerin istekleri ve derter hemen sendikaya duyurulmakta sendika yöneticileri de derhal bunlara ilgilenebilirler. Federasyonlar da sendikalar seviyesinde çözülemyen işlerle uğraşmaktadır.

Tek sendika sisteminden yana olanların düşüncelerine gelince Federasyonlar çok sayıda bağımsız sendikalardan meydana geldikleri için güçlü birer teşkilatı edilir. Ayrıca bir yandan sendikalar diğer yandan federasyonlar aynı teşkilat olarak çalışıklarından işte ritenli ve rasional olarak yürütülmüş mümkin olmamakta sendikalar gerçekleştirlerin fazlasını kendilerine alıkoymalarından ferdelerin «mallı» bakımından da güçlenmemektedirler. Toplu sözleşme ve grev döneminde ise işçi teşekkülerinin «mallı» bakımından güçlü olmaları, tızhına hizmet olmayan sebeplerle zorunludur.

Federasyonların mallı güç bakımından zayıf oldukları bir gerçektir. Bunun sebebi, üye gelirlerinin büyük kısmını kendilerine alıkoyp federasyonlara fazla aidat ödemek istemeleridir. Gelirlerinin önemli bir kısmını federasyonlara bırakmak istemeyen sendikalardan ise, simdi kendilerini feshederek, bütçeli gelirlerini ve malların merkezi bir sendikaya devrederek birer lokal haline gitmeye razılaşacaklarını sanmak doğru değildir. Özellikle, bu sendikaların başında yıllarca bu anda savaşmış liderlerin, yerlerini birdenbir merkezden tızhın edilecek temsilcilerle ve da me-

Sontuları bakımından çok önemli olan örgütlenme konusuna Türk-İş'in fazla acele ve kesin tavsiyemememin ve şartların olumluşmasını beklemekten daha gerçekçi bir yol olacağının birleşmelerin alttan gelcek baskılırları ve inanarak gerçekleştirilenin Türk işçi hareketinin bütçeli bakımından daha faydalı sonu, gereği muhakkaktır.

**BU BİR
REKORDUR!**

**ZIRAAT
BANKASI**

Tasarruf Sahiplerine
bir tek çekilişte

6 milyon lira

dağıtıyor. **Bu da bir
REKORDUR!..**

BU BÜYÜK ÇEKİLİŞTE

T.C.ZIRAAT BANKASI

40 APARTMAN DAİRESİ

5 ADET	100.000 LIRA
10 ADET	50.000 LIRA
20 ADET	25.000 LIRA
50 ADET	5.000 LIRA

AYRICA
DOZOS TALİHLİVE ÇEŞİTLİ PARA
İNŞAİTİLERİ VERİYOR

TÜRK SİNEMAŞI BEZİRGANLARIN ELİNDEDİR !..

Rekin Teksoy

Turizm ve Tantıma Bakanlığı tarafından düzenlenen Sinema Danışma Kurulu toplantılarının başlamak üzere oldukça bugünlere, sinema alanında görmeş alışılmış gelişmeler yine birbirini izliyor. Kısa bir süre önceki kadar kapalarını yerli filmlere sıkışıkya kapatmış büyük bir Beyoğlu sinemasında yerli filmlerin en bayagnarlarından biri gösteriliyor. Bir başka büyük Beyoğlu sinemasının yöneticileri ise, iki yıldır elindeki bekleme olan Antonio'nun fini Batan Güneş'ini (L'eclisse), «kaçış» filmlerinden ayrılan bir film, seyircinin antaya miyacağı gerekçesiyle bir türk programa alamamaktadır. Yıldardan beri israrla ithal ettikleri kalitesiz filmleri, seyircinin bu günde «beğenisinin» oluşumunda hiçbir etkisi yokmuş gibi, her nesine getirmiş oldukları, çağdaş sinemanın başyapıtlarından birinin ülkemizdeki kaderini seyirci suçlayarak çizemeye çahıkmaktadırlar. Sinema sayısı ortalamaya olarak bin, seyirci sayısı yılda 70 milyon olmak üzere ülkemizde yine 150 ye yakın film çevrilmektedir. Oysa 1961 de 108 film çevrilen Fransada sinema sayısı 6 bin, seyirci sayısı 375 milyon, 179 film çevrilen İtalyada sinema sayısı 11 bin, seyirci sayısı 744 milyon 184 film çevrilen A.B.D'de sinema sayısı 14 bin, seyirci sayısı 2.200 milyondur. Yıllık film sayısi yukarıdaki ülkelerden daha düşük olan S.S.C.B.'de sinema sayısı 47 bin, seyirci sayısı ise 3.500 milyondur. Bu rakamlardan çıkan sonuc, film, seyirci, sinema sayıları arasındaki ilişkilerde ekonomi bilmimin kurallarına sırnıcımsız «biz bize benzeriz» ilkesinin gölgésine siğndırmıştır.

Sinemamın doğumunun yetmişinci yılının eşiğinde Türk sinemasının nitelikleri bundan bir kaç yıl önce Juan Antonio Bardehín'ın Ispanyo' sineması istisna dediklerine tipatip uymaktadır (Bk. Objecive dergisi Haziran 1955 sayısı). Yeryüzünün en bas kici koşularının uygulandığı bir tilkenin, devlet eliyle düzenlenmesi ile, bizde özel teşebbüslü bugünkü çıkmaza sürüklendiği sinemamız arasındaki bu benzerlik çok ilginçtir. Günlümüz Türk sinemasının en belirgin özelliklerini söyle sıralanabilir:

1 - Türk sinemasının fikir yolu bomboştur. Başlangıçtan bugüne kadar tek bir siyasal film çevrilmemiştir. Kurtuluş Savaşını konu edinen filmler siyasal bir tutum taşımaktan uzaktır. Türk

Yeni Dergi

Yöneten : Memet FUAT

KASIM SAYISINDA: James Baldwin
ve Zenci Sorunu

Edip Cansever — Çağrılımın Yakup (Şiir); Cemal Süreyya — Tristram (Şiir); James Baldwin — Hayatım Üzerinde Nobel; Tektas Agoğlu — James Baldwin'le Konuşma (Bazı bölgeleri YÖN'de çıkan uzun konuşmanın tamamı); Colin MacInnes — Kara Melek (James Baldwin'ın Yazarlığı); Memduh Balaban — Us, Bağışma ve Edebiyat; Martin Esslin — Üç Çarpılık Opera; Bernard Pingaud — Sartre'dan Yana ve Sartre'ye Karşı; Doğan Hızlan — Yaz Dönemi; Konur Ertop — Selama.

Bulundığınız yerde «De Yayınları» satan bir kitabı yoksa «Yeni Dergi»ye mutlaka abone olunuz.

Sayı 25, abonesi yıllık 24, iki yıllık 44 lira.

DE YAYINEVİ, VILAYET HAN,
KAT 2, CAĞALOĞLU

(YÖN — 20)

Evet, SANAT ÜLKEMİZDE PALAVRADIR

Ali Uzunisa

Yalnız palavra değil, en kötüsünden bir tahtaperdedir.

Çırılmıkları gözleyen en çırın bir tahtaperde..

Mozaiğî binaları, kötü gisileri, neonize lokalleri, kuamuk kocan bayat vitrinlerle bellî bir zümre benimseme çabası tahtaperde. Onlarca, o pek meşhur fildi buguk ciddi () gaza tembi okuyanlarzu avutusu. Gidin ve görün: Sanat Şayki', Brecht'i nasıl hemen benimsiyip alkış tutan kültür boyaların yağlı enselerin tahtaperdesi. Basını, zevki, bilimi gibi körtöp bir tahtaperde. Mimari mihnar olmayan, mühendisi mühendis olmayan temeli çırılık bir toplumun uydurma yapım sahasını çevreleyen çarpık bozuk bir tahtaperde.

Nedir ki su ülkemizin sanatı? Sanatçılara ve çevrelerindeki dalkavuk aydınların toplumdan uzaklaşma çırpmaları, yabancılama tutkuları değil de nedir sanat Türkleyede? Kapma aydurma renkler soyutsever ressamlar mı palavra değil, halkın anlamayaçığı dilde ve türde eser yazıp ilerici geçineler mi palavra değil, köyden çıkmış ressamı kınayan, romançayı çırılıştıren tahtakuru glibi sosyalist geçineler mi palavra değil?

Bugün Türkleyede sanatçılarm bütünü çabalayı palavaradır. Sanatın her dalında konuşmak, estetik çıkış yolları aramak, yedi kavramlar düşünmek, hâmine kadınlar gibi Bah Özlemi çekmek palavaradır.

Sanatla bir tutum, az gelişmiş ilkelere halkın sevmek onun içen yararlı işler yapmakla başlar. Oysa pek ilerici bir çevreye göre en ünlu yazarımız Londra oturan Ingiliz uyruklu bir kişiyim. Türkçeyi durmadan yenileyebilmişsem, hem de armağanları alırmış bilimsel (1) kurumlardan. Başlıklar: İse ilerde önem kazanacak eserleri yaratmak için halkın temiz, öz diliinden vebadan kaçar gibi kaçıyor, anlaşılmaz denklemler gibi cümleler kurarak halk düşmanlığının, üstün sınıf dillerinin en canlı örneklelerini veriyor. Mehmet Fuat ise bu akılların, kişilerin okur-yazar çevrelerde bile pek tanınmadığını üzüliyor. Ona göre dava yalnız glicili ve yeni sanatçları genç nesillere tanıtmak, ve birkaç yüz metre kare içinde sanatımızı geliştirmek. Üniversite mezunları, artik toplum düşmanlarına palavra demesin. Biz de Fransa gibi olalım. Once pomponlu beyaz çoraplarıyla çocuklarımızı, sonra deri elbiseli kadınlarımızın başarıyla yetiştirdiğimiz piyasaya sürdük, şimdî de stra sanatımıza geldi, o da cossun, evrensel büyük olun. Biz de Joyce'lar, Faulkner'ler, Kafka'lar, Ionesco'lar, sonra İsa'cılık oynayan Baldwin'ler yetiştirelim, ama sakın halk için savunmuş Hostin Buharel'ler, Muhammet Dib'leri, Bellionis'leri, To Huuları, Cesar Vallejo'lar,

Nureddin Tadâfîleri yetiştiirmeyelim, tanıtma-kımlı bilinmesinler. Bakanımız Türkleyede de devrimci halka inen bir edebiyat akımı başar. Soyuç sanatlaşmaları kaçırm, Bati gözleyle bakılınca (buna genellikle objektif, çağdaş deyişleri edebiyatımız, resmiyet pek gerçimk istihbar verir. Autononî gibi rejisörlerimiz, Claude Simon gibi yazarlarımız olur da bunları üniversite mezunlarına tanıtırak eh late biraz kilitlirlimiz olacak. adam olacağız gayri.

Memet Fuat'ı yazımı ben böyle anlıyorum, ve o be düşüncelerin tek temsilcisi değil. Türk yedo yıldızda okur-yazar, aydın kişi belki bilincsiz olarak böyle düşünlüyor. Kısır bir çerçevede, halktan uzaklaşmas büyük şehir olsasındır durmadan içine kapanyor.. Ne kadar iyiyiz, o gün olurlar olsunlar kendi tilkelerinde alı yabancı gibi dolasıyorlar. Düşünceleri turist kişi ulus adına dışliliklerini sanyolar. Yedi yüz kılus bin metre kareyi bir kenna iterek birkaç yüz metre kare için çareler arıvolar. Bu sayfalarda, tartışmalarda ulus adına düşünlmemez Ancaq halk yarama toploca yapılaçak bir eylem ulusal olabilir. Gerçi palavra.

Kırac topraklar bilgili kafa, kötü İşletmeler, iyî İktisatçı, kavraklı insanlar, namuslu doktor haksızlıklar dırılist kanım adamı, radyonun, siyasetin, basının her gün ifsal ettiği güzel duyguları insanca titresimler beklerken bizim eğrisiz hâli Sartre' evlîp çevirmek, Afrikânnı Asyânnı aydınları olumlu uğraşlara yönelik Türk aydınları her zamanı bilincsizliğini sürdürür. Gine başkanı Seku Ture «evrîmci bir silâh türkî yazmacıla Afrika devrimine katılmış, bu devrimi halkla beraber yapmak gerek.» (1) diyor. Kıtanın sanatçılara yol gösteriyor. Oysa biz kültür uğraklarınıza halka erilstirmek için olmadık saklananlıklar yaratıyoruz. Tı yaradı alınıca sahneye koyuculuk, tiatro yararlığında epik numârcılık, silde hikâyede bulanık saçılı yolları, resimde kabiliyetâzılıkler gizleme boyacılığı geçer alır.

Bir kere su modası geçmiş Edebiyatçilar Derneği ve okul kitapları yazma fikrinin bir kez birakalmam, halka şartını dönmüş bütün yazarları yakalı. Temizliğimizi yaptıktan sonra kurtarıcı bir şanatın hiç olmazsa boyutlarını çizelim. Herkes kendî dalmada çalışmasını yapın. Olmaz mı dostlar? Bu çabaları yaparken belki Batıda tanınma rüyalarını unutmak gerekiyor. Nobel alırmı dyle airtılıstı yatmaya benzemeyen Neyleriniz, zor bir iş, sıkıcı bir iş sizin için

(1) «Politik liderin bir kültür temsilcisi olarak tanınması. İkinci Zenci Artist ve Yazarlar Kongresine yollanan bildiriden. Roma, 1950

Sartre Nobel'e neden hayır dediğini açıklıyor

Jean - Paul Sartre

Mesele bir skandal görünlüşü kazandığı için çok üzgündüm: Bir ödül veriliyor, ben kabul etmiyorum. Bunun tek sebebi, ödül hâzırlığından geç haberdar edilememdir. Haberi 15 Ekim tarihli Figaro Littéraire'de, gazetenin İşveç muhabirinin yazısından öğrendim. Muhabir, İşveç Akademisinin beni seçme eğiliminde olduğunu, fakat kesin kararı-

ni henüz vermediğini bildiriyor. Düşlündüm ki Akademideye bir mektup yazarak durumu anlatırsam mesele kapanacaktır. Mektubu ertesi gün yazdım.

Nobel'in, ödülü alacak kimseyin fikri alınmadan verildiğini bilmiyordum. Sanıyorum ki ödülü verilmesini önyeleyeceğim. Şimdi anlıyorum ki İşveç Akademisi birini seçti.

gi zaman kararını değiştirmez. Yazdığım mektupta belirttiğim gibi, ödülü reddeddim sebepleri, ne İşveç Akademisiyle, ne de Nobel ödülü ile ilgilidir. Mektupta kişisel ve objektif sebepleri, ödülü hayır dedigimi açıklıyorum.

Kişisel sebepler sunlardır: Hayır deyism, bir anda alımış bir karar sonucu değildir. Ben resmi pâyeleri daima reddettim. Savaştan sonra, 1945 de bana Legion d'honneur teklif ettiler, Hükümette arkadaşım olmasına rağmen reddettim. Dostlara birkaç defa telkin ettiğim halde, College de France'a gitmemi hâlde bir zaman istemedim.

Bu tutumum, bir yazarın iş konusundaki anlayışma dayanmaktadır. Sosyal, siyasi ve edebî alanlarda belli tutumları seçen bir yazar, dâvasını ancak kendine özgü araçları yani yazılı söyle yürütmeli. Ona verecek her pâye, okuyucularını arzuya şayan saymadığım bir baskı altında tutulacaktır. Yazımı Jean - Paul Sartre diye imzalamamı Jean - Paul Sartre, Nobel ödülü diye imzalamam aynı şey değildir.

Bu tip bir unvanı kabul eden yazar, aynı zamanda ona ödülü

JEAN - PAUL SARTRE

veren derneği veya kurumu da bağlar. Venezuela dağlarında çarşışan ihtilâcılere, karşı duygum sempati, sadece beni bağlar. Ama Nobel alan Jean-Paul Sartre, Venezuela mukavelemet hareketini destekleyince, Nobel ödülini de bir kurum olarak peşinden sürüklüyor.

Bu sebeple, Nobel ödüllü gibi en şerefli şekilde de olsa, yazar, kendinin kurumlaştırılmasına hayır demeliydi.

Bu tamamen kişisel bir tutundur ve daha önce Nobel kazananlar hakkında en ufak bir tenkit tasımaz. Tanımkâr şerefine eriştiğim Nobel kazananlar arasında takdir ve hayranlık duyduğum birçok kişi vardır.

Nobelî reddedisişim objektif sebepleri ise sunlardır:

Kültür cephesinde, halen müüm olan tek mücadele, Doğu ve Batı kültürlerinin bir arada yaşaması yolundadır. Kucaklışın demiryorum, biliyorum ki iki kültürün karşılaşması kaçınılmaz bir şekilde çatışma biçimine bürünecektir. Fakat bu karşılaşmanın kurumları müdahelesi olmaksızın, insanlar ve kültürler arasında olmalıdır.

Sachsen ben bu iki kültür arasındaki çelişmeyi derinliğine duyuyorum. Ben bu çelişmelerden yapılmışım. Sempatilerim inkâr edilmez şekilde sosyalizme gitmektedir. Doğu Bloku denen grubu daha çok sempatim var. Fakat ben burjuva bir aile içinde doğdum ve yetiştim. Burjuva kültürü aldım. Bu durumum bana, iki kültür yaklaştırılmak isteyen herkesle işbirliği yapma umkanımı vermektedir. Bununla beraber söylektir ki, «en iyi»nın, yani sosyalizmin kazancını umit etmekteyim.

Bu sebeple, varlıklarını çok iyi anlamakla beraber, gerek Batının, gerek Doğunun kültürel kurumlarına dağıtılan ödülleri kabul edemem. Sempatirim, sosyalist tarafa gittiği halde, bana mesela Lenin ödüllü teklif edilirse —gerçi eden yok— aynı şekilde onu da reddederim.

Biliyorum ki Nobel ödüllü, içinde Batı blokunun bir edebiyat ödülü değildir. Fakat ödül, ondan ne yapılyorsa odur ve İsviç Akademisi üyelerinin kararlarını aşan olaylar vuku bulabilir. Bunun içindir ki mevcut şartlar altında, Nobel, objektif olarak, Batılı yazarlar veya Doğunun ası yazarlarına özgü bir ödülüdür. Meselâ Güney Amerikanın en büyük şairlerinden biri olan Neruda'dan bu ödülü esirgenmiştir. Ödülü fazlasıyla hak eden Louis Aragon'un adı, hiç bir zaman ciddiyetle söz konusu edilmemiştir. Ödülün Solohof'dan önce, Pasternak'a verilmesi üzüldür. Ödülün kazanan tek Sovyet eseri, bu tükede yasaklanmış ve dışarıda basılmış bir kitap olmamalıdır. Denge, aksı yönde başka bir jestle kurulabildi. Cezayir savaşında, «121 lerin bildirisi» imzaladığımız suralarda, ödül tükranla kabul edebilirdim. Zira ödül, yalnız bana değil, ugurunda savastığımız özgürlüğe de gerek kazandıracaktır. Bu yapılmadı.

İsviç Akademisi, kararının sebebinde Özgürülük söz etmektedir. Özgürlik çok çeşitli yorumlara yol açan bir kelimedir. Batıda genel bir özgürlük bahis konusudur. Halbuki ben, daha somut bir özgürlük anlayışından yanıyorum. Somut özgürlük, bir çiftten fazla pabucu sahip olma ve karnımı tam doyurabilme hakkıdır. Bana ya ödülle birlikte parayı kabul edip, onu önemli saydığımız hareketleri ve teşekkürleri —ki ben Londradaki ırk ayrimi komitesini önemli buluyorum— desteklemek için kullanacaksınız, ya da genel prensipleri yüzünden ödüllü reddederek, bu hareketi muhtaç olduğu destekten yoksun bırakacaksınız. Fakat inanıyorum ki bu sahte bir mesledir. 250 bin kronadan vazgeçiyorum, çünkü ne Batı, ne de Doğu tarafından kurumlaştırmayı istemiyorum. Bu sebeple, sadece size ait olmayan ve bütün arkadaşlarınızın paylaşılması bir prensipten 250 bin kron için vazgeçilmesi istenmez.

YÖN, bir demagojiyi daha yıkıyor

Nâzım Hikmet bir komünisttir. Fakat aynı zamanda şiirimize Anadolunun sesini getiren ve Kurtuluş Savaşımızın en güclü destanını yazan büyük bir Türk şairidir. Büyük şair olduğu içindir ki. Batı ilkelerinde şirleri tercüme edilen ve anti-komünist yayın organlarında dahi hakkında geniş incelemeler yayımlanan nadir Türklerden blîdir. Nitekim Atatürk devrinde de Türk kültürüne yabaner ülkelerde tanıtmak için devlete hazırlanan kitapta (leisleri Bakanlığı, Matbuat Genel Müdürlüğü). Anthologie des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui, 1935) komünist, fakat büyük şâr Nâzım Hikmet'in şirlerine geniş yer vermek hususunda en ufak tereddüt gösterilmemiştir. Eserleri resmi tiyatrolarda oynanmıştır.

Bugün ise Türkivede, kahrolası bir demagoji, Türk dilinde yazılmış ve Türk insanını dile getiren en güçlü şirlerden.

Türk okuyucusunu Demirperde metodlama başvurarak, yoksun bırakmıştır.

Nâzım Hikmet, Savin Nadir Nadîn'in belirttiği üzere, ölübürlereği kanısıyla memleketten kaçırmıştır. Büyük şairin ölümüne dâhasına da olsa, kaçırmamasını tercih ederdik. Fakat memleketten kaçış ve inançları hakkında ne düşünürsek düşünelim, onun Türk kültürüne ve dilini zenginleştiren büyük bir şair olduğu gerçeline sözümüzü kanamaya hakkımız voktur. Aksi halde, avânlık söylevîme hizmet etmiş, kültürden korkan yobaz durumuna düşmüştür.

YÖN, şairin şâhsîsında şiri mahkûm eden yobaz zihniyetin ağır baskısına rağmen, Nâzım Hikmet'in memleketi şirlerini yayınlamakla, aydınlarımızı bu utanç verici durumdan kurtardığı ve Türk kültürüne hizmet ettiğini inanmaktadır.

YİNE MEMLEKETİM ÜZERİNE SÖYLENMİŞTİR

Memleketim, memleketim, memleketim,

Ne kasketim kaldı: Senin ora işi,

Ne yollarmı taşımis ayakkabım

Son mintanın da sırtında paralandı

coktan

Sile bezindendi.

Sen şimdi yalnız saçımın akında,

Infarktında yüreğimin

Aklımın çizgilerindesin memleketim

Memleketim

Memleketim.

(Prag, 8 Nisan 1958)

BİR ÜSKÜDAR BALKONUNDAN

Bir Üsküdar balkonundan

Guruba katsı,

Demlenir gibi,

Bir akşam üstü. Leipzig'te, tramvay durağında Tadını eikara çıkara.

Yudum yudum,

Kederleniyorum.

(Leipzig, 22 Haziran 1958)

DAVET

Dört nala gelip Uzak Asya'dan

Akdeniz'e bir kırnak başı gibi uzanan

Bu memleket bizim!

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çiplak

Ve ipek bir haliye benzeyen toprak

Bu cehennem, bu cennet bizim!

Kapansın el kapıları bir daha açılmasın

Yok edin insanın insana kulluguunu

Bu davet bizim!

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür

Ve bir orman gibi kardeşesine

Bu hasret bizim!

Nâzım Hikmet

Osmancı ülkesi, hiristiyen dinleri arasında çıkan çatışmalara sahne oluyor

Yunan milliyetçiliğine gida veren kaynak, ne Eflâtun ve Aristo'nun Hellas'ı, ne de Batı Avrupa'nın liberal veya sosyalist fikirleridir. Yunan milleti, en başarılı şekilde papaz teokrasisinin yaratıcıdır.

Niyazi BERKES

Türkiyenin bugünkü meselelerinin bir kısmı devlet rejimi ile İslâm dini arasındaki münamebetlerin karışık bir hale gelmesinden doğmuştur. Fakat, Türk devlet rejiminin şekil almasında sadece bu dinle olan münamebetlerin rol oynaması değildir. Genel olarak Türklerin, geçmişte olsun bugün olsun, Hıristiyanlık aleminde ve, içinde olsun dişarında olsun, Hıristiyanlık dini ile olan münamebetleri de önemlidir. Geçen iki sayısındaki yazılarla bu üçün yazısı, bu münamebetlerin tarih boyunca geçirdiği değişimeleri, bugünün meseleleri açısından, gözden geçirilmektedir.

Bir taraftan protestanlığın zaferi ile, diğer taraftan ortodoks kilisesinin canlanması ile Doğu'da adamlıklık harpalanmış olan katoliklik, Osmanlıların Batıya doğru ilerlemesinin durması üzerine Osmanlı devleti ile olan münamebetlerini düzeltmeye başladı. Osmanlı devleti de hem katolik devletlere, hem katolik kilisesine karşı olan eski sert tavrimi değiştirmiştir.

Onyedinci yüzyıldan onsekizinci yüzyılına doğru üç hıristiyan dininin üçünde de Osmanlı Devletine karşı olan durumlarında farklılıklar meydana gelmeye başlandı. Rumlar Osmanlı idaresinde önemli yerlere geçtiler; Osmanlı devletinin Avrupa devletleri ile olan diplomatisinin idaresi hemen hemen tamamıyla onların eline geçti. İstanbul Patrikliğinin üstünlüğü yüzünden Balkanlarda Slav ortodokslar (Sırplar, Bulgarlar), Suriyede ortodoks Araplar ortodoks kiliselerinin Rum unsurlarının hem dini hem idari egemenliği altına girdiler. (Son zamanlara kadar, ortodoks Araplar arasında hiç bir Arap piskoposu olmamadı). Bu durum onlarda, yavaş yavaş dini olmaktan ziyade ulusal bir tepki yaratmağa başladı. Osmanlı İmparatorluğunda, çok belirsiz şekilde olsa da, ilk ulusçuluk hareketleri bu Rum boyundurulduğuna konan kavimler arasında başladı. Bu hareketler doğrudan doğruya Osmanlı devletine karşı olmamakla beraber, arkasındaki Rum klise adamlarına çevrilmüş olan ve zaten ta Bizans zamanından beri yaşayan Rum nefretinden Osmanlı devletine de bir pay düşüyordu. Osmanlı İmparatorluğun Balkanlarda çözülmeye başlamaktan önceki Rum egemenliğinin önemli bir rolü olmuştur. Rusya'nın bir Slav koruyucusu olarak sahneye çıkışmasına da mükemmel bir zemin hazırlamıştır.

Katolikler de mücadele yerine nüfuz etme siyasetini gütmeye başladilar. Devlet, katolik propagandasına ve müesseselerinin yayılmasına karşı eski sertliğini bırakmıştır. Karşı-Reformas yönüne mahsus olan katolik tarikat ve zaviyeleri İmparatorluğu bir çok yerlerinde çökkenmeye başladı. Bunlar, özellikle Suriye ve Lübnan'da, geleceğin Fransız siyasi nüfuz alanını hazırlamakta önemli bir rol oynadılar. Bu işte, Osmanlıların düşmanı olan Habsburglar yerine Osmanlıların müttefikleri rolünde bulunan Fransa koruyucu hizmetini görüyordu.

Protestanlık da çok geçmeden Hollanda ve İngilterenin diplomatik ve ticari çıkarlarının arkasında mevzi aldı. Osmanlı İmparatorluğu toprakları, kuvvetin üç ayrı yönden alan üç Hıristiyan dinin arasında cereyan edecek bir drama hazırlanıyordu. Bunların birinin arkasında Rus kudreti, birinin arkasında Fransız kudreti, üçüncüsünün arkasında İngiliz kudreti vardı. Ondokuzuncu yüzyıla geldiğimiz zaman bu kudretler artık makaj yapmağa mühtaç değildiler: oldukları gibi, cirilip-lak sahneye çıktılar.

Fakat o yüzyıldan önceki devrede dramın din perdesi, siyaset perdesi ve ekonomik çıkar perdesi hâli karışık ve içe-ice oynanmaktadır. İki eski raki be kişiye yeni olan protestanlık, dojl yalanız Osmanlı devlet adamlarını, Rum papazlarını bile gafil avlayacak şekilde sahneye dalıverdi. Merkantil Atlantik devletlerinin (Hollanda ve İngiltere) diplomatik ve ticari temsilcile-

rinin yanısına bir yandan Rumların aراسına yayılmağa, bir yandan da katoik nüfuzunu kırmaya ve devleti katolik kilisesi aleyhine çevirmeye çalışıyordu. Katolik nüfuzu ile protestan nüfusu arasında sağıran Rum kilisesi Osmanlı devletinin eteklerine yapılıyor; zaman zaman bu dinlere karşı ortodokslığın himayesini sağlayan karalar koparıyordu. Osmanlı devlet idaresinde rüştü, devlet yararlarını kese çıkarılarak satmak usulü bu dinlerin ve arkalarındaki devletlerin mücadelesinin bize hediyesidir. Bu sahadan itibaren, Osmanlı devleti geleneksel din-devlet anlayışına göre gitmek imkânını da kaymıştır.

Devlet adamlarının şaşkınlığına, bir kısmının ahlaksızlaşmasına karşılık Rum kilisesi ve halk kendi ruhani ve maddi çıkarlarına en uygun yolu buldu: Osmanlı, Fransız, Rus ve İngiliz münamebetlerinin karma karışıklığı hale gelen işlerinin arasında öyle ustalık ticaret ve diploması yolları buldukları ki onsekizinci yüzyılda bundan iki önemli sonuc çıktı: Birinci Yunan dezavantajının canlanması ve zengin bir mercantil sınıfının doğması (Cevdet Paşa, bunun nasıl Osmanlı donanmasının son demek olduğunu alات); ikincisi de, Patrikhanediplomasının doğması. Ondokuzuncu yüzyılın başında bu ikisinin ele vermesinden ortaya Yunan nasyonalizmi ve bağımsızlığı doğdu.

Onsekizinci yüzyıla doğru bir yan dan Rusyanın kuvvetlenmeye başlaması, diğer yandan protestan devletlerin Osmanlı İmparatorluğuna doğru yönelmeleri hıristiyanlık aleminde Rumlara hem politik, hem ekonomik destek sağlama devrinin açıktı. Şehirli Rum mü-

teşebbisleri Odessa'dan Marsilya'ya, İzmir'den Londra'ya kadar uzanan görünüme bir deniz ticareti İmparatorluğu kurdular. Ortodoks dininin diğer iki rakip hıristiyan dini önünde hiç bir zayıflık vermemesi de sağlanmıştır. Rum ortodoksluğu yalnız bir kere protestanlık içinde erime tehlikesi geçirdi. Onyedinci yüzyılda patriklig'e gelen Lukaris, ortodoks kilisesine Calvinist doktrinini sokmağa kalktı. Buna karşı Rum cemaatin isyan, hem bunların hem katoliklerin tahrikleri, hem de patriğin muhtemelen Rusya ile de bir dagası olması yüzünden Osmanlı devleti bu teşebbüs önlendi; bu macera da patriğin hayatı maloldu. Bu olay, Patrikhanediplomasının başlangıç teknikleridir. Ondan sonra bu diplomasının şaşrazısi sıfatı su olmuştı. Katolik ve protestan rekabeti ve Rumlar arasına sızma gayretlerine karşı Osmanlı devletinin arkasına sağlamak; devletin bu dinlere karşı tedbirler almaması sağlamak; buفعنme karşılık olarak kilisenin Bizans geleneğini yürüttmek. Bunun göttüğü Büyük Amaç (Megalos Idea) daha sonraları Yunan nasyonalizminin tohumu olarak onsekizinci yüzyılın topraklarına ekilmiştir.

Patrikhanediplomasının Büyük Amaç'a doğru yeni bir safhası, onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında başlıdı. Bu devirde Osmanlı İmparatorluğunun yok olacağı fikri her tarafta yaygındı. Hem Batıda, hem Rusya'da bu İmparatorluğun en tabii varisinin Rumlar ocağı fikri üzerinde birleşiliyordu. Bundan ortaya, biri Bizans İmparatorluğu, diğer Helez İmparatorluğu kurma şeklinde iki fikir doğdu. Birinci projenin temsilcisi Rus Carlıcesi Katedrali Rum mü-

rina, ikincisinin destekleyicisi İthilî öncesi ve sonrası Fransız diplomasisi, ve sonraları Napolyon Bonapartı.

İki proje birbiriley uyumaz, zıt çıkarlar ve amaçlara dayanıyordu. Birinin amacı Rusyanın peki olacak bir Bizans İmparatorluğu kurmak, diğerinin amacı Fransanın peki olacak bir Helen İmparatorluğu kurmak. Napolyon'un projesine göre, bu İmparatorluk kurulunca, Müslümanları da halifelerini Bağdada taşıyacaklardı.

Fakat İngiliz diplomasisine göre, ne Bizans İmparatorluğuna ne de Helen İmparatorluğuna rüsum vardı. Ondokuzuncu yüzyılın ilk yeyreğinde ortodoks kilisesinin rehberliği altında Yunan isyanı başlayınca, İngiltere, devletlerin Yunan istiklali istemelerini, eninde sonunda başına Avrupalı bir kral oturtulan küçük bir Yunan devleti bağımsızlığı şeklinde sokmaya muvaffak oldu. Bu devlet daha kolaylıkla İngiliz siyasetinin etkisi altına konabildi.

Fakat Yunan nasyonalizminin bütün hıristiyan kiliselerinin, bütün Avrupa devletlerinin, hemen hemen bütün Batı düşünür ve yazarlarının, eğitimcileri, inançları, çıkarları ne olursa olsun, hepsinden destek görmek gibi eșsiz bir talih vardı. Fransada olduğu kadar, İngiltere ve Amerika'da şiddetli bir Helen romantizmi vardı. Bunu temsilcileri olan aydınlar Bizans İmparatorluğuna veya ortodoks kilisesine değil, eski Grec uygarlığına aşıktılar. Ancak, ortodoks kilisesi ve Yunanlık bu Grec sevgisinden daima faydalananmıştır. Türk-Yunan münamebetlerinin her gerginliği zamanda bu Grec romantizminin sitinde yatan şeyin ya hıristiyan olmayan Türklerde kasi din farklı duygusu olduğunu veya salt madlı çıkarları olduğunu çok kereken dini göstermiştir.

Böylesce, Rumlar ve Yunanlılar Greklilik, hıristiyanlıktan, bağımsız bir yeni ulus olmakta gelen birden fazla destek kazanma talihinden hiç mahrum kalmamışlardır. Bu hal, onlara özgü bir atılımın, bir nevi siyasi şumarlık kazandırmıştır. Gerici devletlerin, ihtiialci devletlerin, emperyalistlerin, nasyonalistlerin, liberalerin, sosyalistlerin, ortodoks papazlarının hiç sevmemi protestanları ve hatta bazan katolik kilisesinin, her biri kendi açısından, bu Grec-Bizans-Yunan-Papaz karması farkına varmadan aynı zamanda destekledikleri olmuştur. Bugün de durum buna yakın bir manzara gösterir. Bu karmannın büyüsü altında girmiş az devlet, az Batı aydını vadır. Bu işte Türkün rolü de bunların ortaklaşa nefret hedefi olmuştu.

Fakat bu karmannın altında bir şey vardır ki dikkate bakılırsa gözden kaçmasına imkân yoktur: Ortodoks kilisenin en büyük bülün merkezinde olduğu. Herseye rağmen, kilise Yunan nasyonalizminin asıl temsilcisi olarak kaldı. Yunan nasyonalizmine gida veren kaynak ne Eflâtun ve Aristonun Hellas'ı, ne de Batı Avrupanın liberal veya sosyalist fikirleridir. Yunan milliyeti en başarılı şekilde papaz teokrasinin yaratıcıdır. Bütte yobazlar ulusal duygulara her zaman yabane kabaklılardır: Yunanlılarda ise uluselüğün rehber ve bekçileri papazlar olmuştu. Kiliseyi ve ortodoksluğu yok farzediniz, Yunan ulusunun birlik birulus olarak ayakta durabileceğini şüphenin başına yabancı bir kral oturttuğu devlet değil, ruhanıların hükümeti kilisedir. Türk ulusçuluğu, Halife teokrasisini önleyebildiği zaman mümkün olabildi: Yunanlılarda ise bunun tersi olmuştur. Son yüzyıllar boyunca Yunan uluselüğün ortodoks teokrasisinin koynunda büyümüş, bir sarsıntıya veya dağıma tehditesine uğradığı zaman kendini onun kucagına attı. Ortodoks kilisenin karşısında liberalizm, demokrasi, sosyalizm ve laiklik halk külteleri için hemen hiç bir anlam taşımaz. Yunanlılar ne zaman bunları denemeğe kalkmışlarsa, birbirlerini ne girmişlerdir.

Bu satırları yazdığım sırada, Adamantios Polyzoides adında bir Rum yazarın Türkiye hakkında 1924'te Amerika'da çıkmış olan bir kitabı yazdığını yazının bir parçası gözümle ilişti. Benim söylemeklerimin aynını daha kuvvetle belirttiğim için, burada kendi yazdığım pragrafi çıkarıp onun şu satırlarını koyuyorum: İstanbulun zaptından sonra, Rumlar hayli din özgürlüğe kavuştular. Bu özgürlüğü, hem eğitse, hem patriyotik amaçlar için kullanma aksigözlüğünü gösterdiler. Her Rum kilisesi bir gizli okul, her papaz bir öğretmen oldu... Herkesin bildiği olay sudur ki Rum kilisesi olmasa da Yunan İthilî ve bir Yunan istiklali olamazdı. Bu olay bize, Rum milletinin neden kiliselerine bu kadar bağlı olduğunu gösterir. Bu kilise salt bir dini kurul olsamdan fazla geydir; çünkü o, her zaman Yunanırkının gelenekleriyle, hulyalarıyla, ve üzleyişleriyle bir görülmüştür.

REKLAM
LARINIZ
İN

'BASIN İLAN KURUMU'

Genel Müdürlüğü

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No: 1
İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85

Telegat Adresi: BASIN KURUMU

SÜBELER

İstanbul

Ankara

İzmir

Adana

Bursa

İzmir

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

DİS MUHABİRLER

A.B.D.

Almanya (Federal)

Almanya

Avustralya

Belçika

Bulgaristan

Çekoslovakya

Danimarka

Fransa

Hollanda

İngiltere

İspanya

İsrail

İsviçre

İtalya

Japonya

Lübnan

Macaristan

Norveç

Pakistan

Polonya

Portekiz

Romania

Yugoslavya

Yunanistan

Başın — 17993/13